

॥ वरद उस्त प्रभु तमारो, सदाय रडेजो जवनसडारो ॥

॥ अध्यात्म ॥

(आध्यात्मिक विकासनी नवी ज क्षितिज भोलतुं मासिक)

संस्थापक : परम पूज्य योगेश्वरजी

प्रकाशक : सर्वमंगल येरिटेबल ट्रस्ट

आद्य तंत्री : श्री नारायण ज्ञानी

संपादक : श्री तरला देसाई-डॉ. अरुणा ठाकर

व्यवस्थापक : श्री आशिष वी. गोडिल P.9428222357

मुद्रण : राधेश्याम प्रिन्टींग प्रेस, OLD L.I.G 167, आनंदनगर, भावनगर-७

लेभो मोकलवानुं स्थान : ३०१/मूर्तिधाम ड्रीम्स, भगवती नर्सरीनी बाजुमां,
डी.के.पटेल डोल सामे, नारणपुरा, अमदावाड-१३

अध्यात्म' ईमेल अड्रेस : avgohil1@gmail.com

वेब साईट 'SWARGAROHAN.ORG'

ग्राहकोने 'ग्राहक नंबर' सरनामा साथे लखवामां आवे छे ते नोंधी लेवो.

'अध्यात्म' दर मासनी १७ तारीखे प्रसिद्ध थशे.

आ अंकना टाईटल पेईज साथे कुल पानां ६८.

छूटक नकल ८-००। आञ्चवन २५१/-

विदेशमां वार्षिक ३. १६५०/-। आञ्चवन १६,५००/-

'अध्यात्म'मां अध्यात्मविषयक लेभो, ભજનો, गीतो आवकार्य छे.

'अध्यात्म'नुं वार्षिक लवाजम बंध करेल छे. तेने बढले नवा बननार ग्राहके

ओछामां ओछा बे वर्षनुं लवाजम ३. ५०/- लरवानुं रडेशे.

आ लवाजम ड्राफ्ट अथवा मनीऑर्डरथी नीयेना सरनामे मोकलवानुं रडेशे :

सर्वमंगल येरिटेबल ट्रस्ट

'स्वर्गरोहण', दांता रोड, अंबाळ. ता. दांता, ज. : बनारसकांठा

पिन कोड : ३८५११० फोन नं. ०२७४८-२६२२६८

॥ मौन : दीक्षानो सर्वश्रेष्ठ प्रकार ॥

श्री रमण महर्षिअे कह्युं छे : 'शब्द, दृष्टि, स्पर्श वगैरे विविध प्रकारनी दीक्षा डोय छे; पण मौन दीक्षानो सर्वश्रेष्ठ प्रकार छे.'

शिष्यो दक्षिणामूर्ति पासे आव्या त्यारे ते मौन रखा. आ सौथी ठीकी दीक्षा छे. अेमां दीक्षाना बीजा प्रकारो नो समावेश थाय छे. बीजा दीक्षाओमां दृष्टादृश्यनो संबंध प्रस्थापित करवो पडे छे.

पडेलां दृष्टा अने पछी दृश्य प्रगट थवुं जोईअे. ज्यां सुधी आ बे प्रगट न थाय, त्यां सुधी अेकबीजाने जोई के स्पर्शी शी रीते शके ?

मौन दीक्षा परिपूर्णा छे. अेमां जोवुं, स्पर्शवुं अने उपदेश आपवो-अे बघानो समावेश थाय छे. अे शिष्यने दरेक रीते शुद्ध करे छे अने अेने सत्यमां प्रतिष्ठित करे छे.

ईश्वर, गुरु अने आत्मा अेक छे. ज्यां सुधी तमारामां द्वैतबुद्धि छे, तमे गुरुने पोतानाथी भिन्न मानीने भोगता ज रडो छे. पण ज्यारे अे तमने सत्यनो उपदेश करे छे त्यारे तमने अंतर्दृष्टि प्राप्त थाय छे.

सत् केवण आत्मा छे. पण अेने तमे जाइयो नथी, तेथी जे महात्माअे अेम जाइयुं छे, अेनो संग करवामां आवे छे; अे सत्संग छे. अेनाथी अन्तर्भुषता परिणामे छे. पछी सत् प्रगट थाय छे.

—संकलन

(वार्तालाप)

॥ ॐ योगेश्वराय नमः ॥

॥ ॐ मा सर्वेश्वर्यै नमः ॥

॥ परम पूज्यश्री 'मा'नो दीक्षादिन ॥

(ता. १८-१-१८७८)

‘गुरुकृपानो मलाप्रसाद आ जवनना अकेअके पृष्ठ पर पथरायेलो जेई शकाय छे. गुरुकृपानुं जवंत स्मारक आ जवन छे. आ जवन गुरुकृपानुं मंगलमय तीर्थ छे. अके सामान्य प्रवाहने गुरुदिशामां सछज रीते वाणीने अलिप्त, न्यारुं, निराणुं, हरियाणुं जवनक्षेत्र कोश करी शके ? शा माटे अे जवन ज पसंदगी पाम्युं ? पृथ्वी उपर गुरुमहिमाने पुनः जवन बक्षवा कोशे आ पुरुषार्थ-प्रारंभ कर्यो ? गुजरातनी ज धरा उपर आ गुरुकृपानुं अमृत कोश धरी रह्युं छे ? जरा ओणभी लो, अे उज्जवण, साधनापरायण जवन पाछण कोनो दोरी संचार छे; पामी लो अेने, वधावी लो अेने, स्वीकारी लो अेने !

—श्री 'मा' सर्वेश्वरी

जान्युआरी : २०२१

३

अनुक्रम

निवेदन	प
१. श्री योगेश्वरकथामृत	श्री 'मा' सर्वेश्वरी ६
२. नूतन वर्ष-दिव्याणी	श्री योगेश्वरज ८
३. पूज्यश्री 'मा'नो दीक्षादिन	श्री योगेश्वरज १३
४. अमे तो सर्व सुखशांति देनारा	श्री 'मा' सर्वेश्वरी १५
५. ईश्वरदर्शी संत	श्री 'मा' सर्वेश्वरी १६
६. पूर्वभूमिका (पूज्यश्री 'मा' सर्वेश्वरी रचित प्रार्थनाओ) संकलन	१७
७. श्री योगेश्वरजनी दिव्य अनुभूतिओ	” ३१
८. आ दिवसो पण याल्या जशे	श्री योगेश्वरज ३४
९. तपनो लाल	श्री योगेश्वरज ३७
१०. जेवी अत्मीप्सा अेवुं जवन	डॉ. कुमारपाण देसाई ३८
११. जवननी वरवी वास्तविकता	डॉ. प्रसाद ब्रह्मत्मक ४२
१२. सुस्मिता 'मा' सर्वेश्वरी	डॉ. अर्पिता जोशी ५०
१३. Maun-vow of silence	श्री जिज्ञा स्मार्त ५४
१४. युवाहृदये प्रतिष्ठित पू. श्री प्रभु	श्री क्षमा कोटक ५७
१५. श्री योगज्योतधाम, सरोडा : सेवायज्ञ	

श्री तारक व्यास श्री आशिष जोषी ६१

४

अध्यात्म

નિવેદન : નશ્વર કાળના ફોટોગ્રાફ પર ઈશ્વરના કોમળ ઓટોગ્રાફ

‘સ્વર્ગારોહણ’ શતયોગવંદનમ્ નિમિત્તે આયોજિત એકેએક પર્વ એક જ ‘સત્ય’ દોહરાવે છે કે, ‘જે પ્રભુને સર્વસ્વ સોંપી, પ્રભુ જે રીતે જીવાડે તેમ જીવવામાં ધન્યતા અનુભવે છે;’ એ અસીમ આત્મીયતાભર્યું પરમ પૂજ્યશ્રી યોગેશ્વરજી અને પૂજ્યશ્રી ‘મા’નું ‘મધુર અદ્વૈત’ ઓળખી; ‘નિત્ય સત્સંગ’નો લહાવો માણી શકે છે.

પૂજ્યશ્રી યોગેશ્વરજીની સંકલ્પભૂમિ અને પૂ.શ્રી‘મા’ની સમર્પણભૂમિ હોવાનું સદ્ભાગ્ય જેને સાંપડ્યું છે એ સ્વર્ગારોહણ તીર્થભૂમિનું નૂતન વર્ષ નિમિત્તે પ્રગટ વિડિયોદર્શન એવી સંતૃપ્તિ ધરનારું હતું કે પૃથ્વીલોક પર દિવ્યલોકનો કોઈ નાનકડો-રૂપકડો અંશ અવતરિત થઈ ગયો હોય !

કેન્દ્રમાં ઝૂંની ભવ્ય રંગોળી ! એમાંથી જ પ્રગટતું હોય એવું પૂજ્યશ્રીનું અતિ ભવ્ય મંગલ છાયાચિત્ર. એની પાશ્વે શ્રીકૃષ્ણનું સોહતું સ્વરૂપદર્શન ! સાથે જ છેડાતી ‘ઝૂં નમો ભગવતે વાસુદેવાય’ની ધૂન ! એવા પવિત્ર સૂરિલા વાયુમંડળમાં અચાનક શ્વેતવસ્ત્રવૃત્તા, નિત્ય નત્ મસ્તકા, શુચિસ્મિતવતી પૂજ્યશ્રી ‘મા’નું શુભાગમન !! આવા સર્વત્ર શાન્ત-પ્રસન્ન આહ્લાદથી ઊભરાતા આપણે વ્યવહાર જગતમાંથી ઊંચકાઈને કોઈ ‘ઊર્ધ્વલોકના પ્રેમઅંશ’ બની જ્યારે પૂજ્યશ્રી ‘મા’ની સ્લેટના ‘ઝગમગતા સ્નેહાક્ષરો’ વાંચીએ ત્યારે ‘નશ્વર કાળના ફોટોગ્રાફ પર ઈશ્વરના કોમળ ઓટોગ્રાફની’ અનુભૂતિ થાય છે : ‘ઝૂં યોગજયોતપર્વ ‘સ્વર્ગારોહણ’ના શ્રી અંકે શિયાળાની મોજ સાથે પ્રારંભ પામી રહ્યું છે. આપણે સૌ સાથે મળીને નૂતન વર્ષને આવકારીશું. આપણે જ નૂતન બની જઈએ એવી પ્રાર્થના કરીશું. સૌ દર્શકોમાં પથરાયેલા પ્રભુને પ્રણામ હો ! પ્રણામ હો ! પ્રણામ હો !’

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૫

॥ શ્રી યોગેશ્વરકથામૃત ॥

દક્ષિણ આફ્રિકાનો પુણ્યપ્રવાસ—દિન ૮૪

તા. ૮-૨-૮૩, મંગળવાર, મહા વદ અગિયારસ ૨૦૩૯

રિઝર્વહીલ, ડરબન

ગઈકાલે સોમવાર હતો, જેથી નિયમ મુજબ મેં મૌન પાળ્યું હતું. આજે અગિયારશ હતી. જેથી આજે પણ મૌન હતું. મૌનના બબ્બે દિવસો સાથે અનાયાસે આવે છે. તો તેનો પણ આનંદ છે.

પૂ.શ્રી ઘણીવાર કહે છે કે, મૌનના બે દિવસ સાથે આવે તો અહીં યાત્રામાં એક જ દિવસ મૌન પાળો, પણ એ વાત મારા મનને રુચિકર લાગતી નથી. જેથી નિયમ યથાવત્ ચાલ્યા કરે છે.

આજે ફળ-દૂધ લીધાં. બપોરે શ્રી રામકૃષ્ણ સેન્ટરમાં શ્રી રતિભાઈના આગ્રહને લીધે તથા પૂ.શ્રીના સ્વામીશ્રી શિવપાદાનંદજી ઉપરના પ્રેમભાવને લીધે જવાનું બન્યું.

એ નમ્ર મહાપુરુષ શ્રી શિવપાદાનંદજીએ હંમેશની જેમ જ પૂ.શ્રીને ચરણસ્પર્શ કરીને પ્રણામ કર્યાં.

દક્ષિણ આફ્રિકાનાં જુદાં જુદાં શહેરોના પ્રવચન-પ્રવાસની વાત થઈ. ઈસ્ટ લંડનમાં સ્વામી માધવાનંદજી મળ્યા હતા તે વિષે પણ વાત થઈ. સેન્ટરમાં આવેલી નવી પ્રતિમાનાં દર્શન પણ કર્યાં.

એક કલાક ત્યાં બેઠા પછી ઉતારા ઉપર આવી ગયાં.

૬

અધ્યાત્મ

આજે ‘ગુરુ લીલામૃત’નું પારાયણ પરિસમાપ્તિએ પહોંચ્યું. જોહાનિસબર્ગના નિવાસ દરમ્યાન જે શરૂ કર્યું હતું તેની આજે પૂર્ણાહુતિ થઈ. એક સદ્વ્રત વિદેશની ધરતી ઉપર પૂર્ણ થયાનો આનંદ અનુભવ્યો.

આજે સાંજે બીજું પ્રવચન ભારત હોલમાં થયું. જેમાં સ્વામી શ્રી વિદ્યારણ્ય મુનિની વાતો આવી.

પ્રવચન બાદ ઉતારા ઉપર આવી ગયાં. પછી આરામ.

હરિ: ॐ

પ્રભુ તો અંતર્યામી છે, ઘર-ઘરનો જાણનાર છે. તેનું શરણ લેનારની રક્ષા કરવાનું તો તેનું વ્રત છે. પ્રહલાદના જીવન પ્રસંગો એ વ્રતના પાલનના પરમ દષ્ટાંત છે. માણસમાં એટલી બધી શ્રદ્ધાભક્તિ જાગે તો પ્રભુ દૂર નથી. પ્રભુ તેની સાથે પ્રેમથી બંધાઈ જાય છે. પણ નિર્બળ મનના માનવમાં એટલી શ્રદ્ધાપરાયણતા ક્યાં છે? તેને તો વિષયો જ વહાલા લાગે છે. સંસારના આકર્ષક પદાર્થોની પાછળ પડીને જીવનની શક્તિને તે વેડફી નાખે છે. ને સુખદુઃખ, રાગદ્વેષ, અહંતામમતા ને જન્મમરણના ચક્રમાં ફર્યા કરે છે. એનાથી અધિક દયનીય દશા બીજી કયી હોય? તેથી જ શાસ્ત્રોએ કહ્યું છે કે જે ઈન્દ્રિયો ને મનને વશ કરીને પ્રભુનાં ચારુ ચરણોનો આશ્રય લે છે તે બડભાગી છે.

—શ્રી યોગેશ્વરજી
(‘પ્રકાશના પંથે’)

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૭

॥ નૂતન વર્ષ - દિવાળી ॥

યોગી ભર્તુહરિએ પોતાના ‘વૈરાગ્યશતક’માં કહ્યું છે :

‘યત્રાનેકે ક્વચિદપિ ગૃહે તત્ર તિષ્ઠત્યથૈકો

યત્રાપ્યેકસ્તદનુ બહવસ્તત્ર ચાન્તે ન ચૈકઃ

ઇત્યં ચેમૌ રજનિદિવસૌ દોલયન્દ્રાવિવાક્ષો

કાલઃ કાલયા સહ બહુફલઃ ક્રીડતિ પ્રાણિશારૈઃ ॥’

અર્થાત્...

એક ઘરમાં અનેક માણસો હતાં ત્યાં એક જ દેખાય છે. જ્યાં એક માણસ હતો ત્યાં કેટલાય થયા અને અંતે કોઈ પણ બાકી ના રહ્યું. એવી રીતે રાત ને દિવસના બે પાસા ફેંકતો કાળ પ્રાણીઓરૂપી સોગટીઓથી સંસારરૂપી વિશાળ સનાતન ચોપાટ પર કાળ સાથે કીડા કરે છે.

એ કાળકીડાનું એક વિશેષ ચક્ર પૂરું થયું. એના વિશાળ રસમય રંગમંચ પરના એક અનોખા અભિનયનો અંત આવ્યો. એનો એક અંક પૂરો થયો. એની ઉપર કામચલાઉ પડદો પડી ગયો. એક વર્ષ-અલબત્ત માનવીય ગણના પ્રમાણેનું એક વર્ષ પૂરું થયું, ને એક બીજું વર્ષ શરૂ થયું. નૂતનવર્ષ અથવા બેસતા વર્ષનું એ પર્વ યુગોથી ઉજવાઈ રહ્યું છે તો પણ પુરાણું નથી થયું, નીરસ નથી બન્યું, અથવા ઓછું આકર્ષક નથી રહ્યું. આજે પણ એને એવા જ અવનવા આનંદપૂર્વક ઉજવવામાં આવે છે. રોજ મોડા ઉઠનારા માણસો પણ આજના પવિત્ર પર્વ દિવસના માહાત્મ્યનું સ્મરણ કરીને શાસ્ત્રમર્યાદાનું પાલન કરતા હોય તેમ

૮

અધ્યાત્મ

બ્રાહ્મમુહૂર્તમાં ઊઠી ગયા હશે, સ્નાનાદિથી નિવૃત્ત થયા હશે, ને દેવમંદિરોમાં દર્શન કરવા જઈને, જે મળે તેમને નૂતન વર્ષાભિનંદન અથવા સાલમુબારક કહીને પ્રસન્ન થયા હશે. નાના-મોટાને પગે લાગ્યા હશે અથવા એમને પ્રણામ કરીને એમના શુભાર્શીવાદ મેળવીને ધન્ય બન્યા હશે. નવા વસ્ત્રો પહેરવાનું, મિષ્ટાન્ન જમવાનું ને મિત્રો મુરબ્બીઓ ને પૂજ્ય પુરુષોને મળવાનું આજે સવિશેષ ધ્યાન રખાયું હશે. આજનો દિવસ એવી રીતે આનંદનો ને ઉત્સવનો હશે.

કાળચક્રનું એક વિશેષ વર્ષ પૂરું થયું ને એક વિશેષ વર્ષ આરંભાયું. આપણે એનો ઉત્સવ કરીએ તે બરાબર છે. ઉત્સવ કરવાનો આપણને અધિકાર છે. આપણો સ્વભાવ છે પરંતુ એથી આગળ વધીને આપણે ચિંતન પણ કરવું જોઈએ અથવા કહો કે આત્મનિરીક્ષણ. વીતેલા વરસનો વિચાર કરીને એની સફળતાઓ અને નિષ્ફળતાઓનું સરવૈયું કાઢીને, એના ગુણદોષોનો હિસાબ કરીને ક્ષતિઓને દૂર કરવાનો ને વિશેષતાઓને વધારવાનો, અશુભમાંથી મુક્તિ મેળવવાનો ને શુભને વધારે ને વધારે પ્રમાણમાં સુદ્રઢ કરવાનો સંકલ્પ કરીએ. કાર્યક્રમ ઘડીએ અને એને વફાદાર રહીએ. આપણા જીવનના આદર્શોનું સ્મરણ કરીએ, જે લક્ષ્યાંકોની સિદ્ધિ કરવાના સંકલ્પો સેવ્યા છે તેમને સફળ કરવાના સંકલ્પો કરીએ. વીતેલા વર્ષના રાગદ્વેષો, મતભેદો, ને મનભેદો, ઈર્ષ્યાઓ ને મદમત્સરોને દફનાવી દેવાની કોશિશ કરીને જીવનને નવા વર્ષ દરમિયાન નવો આકાર આપવાનો નિર્ણય લઈએ, તો નૂતન વર્ષ સાચેસાચ

નૂતનવર્ષ બની શકે ને કેલેન્ડરમાં જ ના રહે પરંતુ જીવનમાં મૂર્તિમંત બને. નૂતનવર્ષમાં માનવમાત્રને માટે એવી રીતે ઘણી ઘણી શક્યતાઓ રહેલી છે. એમને સાકાર કરીએ તો નૂતનવર્ષનો ઉત્સવ સફળ બને. બાકી તો કાળદેવતા પોતાનું કાર્ય કર્યે જાય છે, અને એક દિવસ નૂતન વર્ષની પરંપરા પણ પૂરી થશે. કારણ કે એનો ઉત્સવ કરવા માટે આપણે હોઈશું પણ નહિ.

આજના પવિત્ર પર્વ દિવસે કેવળ હાથ ના મેળવીએ, હૈયા પણ મળે એવું કરીએ. કેવળ મુખમાંથી જ મંગલ શબ્દોચ્ચાર ના કરીએ, અંતરને પણ અભિલાષાઓથી અલંકૃત ને શુભભાવનાઓથી ભરપૂર કરીને બોલતું કરીએ. આજે આંખમાં જ ચમક ના હોય, અંતરમાં અને આત્મામાં પણ હોય. વસ્ત્રપરિધાન કેવળ બહારનાં જ ના હોય, અંદરના-સદ્વિચાર-સદ્ભાવ ને સત્કર્મોનાં પણ હોય. અભિનંદન અંતરના પણ હોય ને સાલ મુબારક બને ને બરબાદ ના થાય એને માટેનું અનુકૂળ મંગલમય આચરણ કરવાનો નિરધાર કરીએ. નૂતન વર્ષ આપણે માટે જ નહિ બીજા બધાને માટે, વધારેમાં વધારે માનવોને માટે, સમસ્ત રાષ્ટ્ર ને સંસારને માટે, સુખશાંતિ સમૃદ્ધિદાયક કલેશવિદારક કલ્યાણકારક નૂતન વર્ષ બને એવું આપણે ઈચ્છીએ. આજના દિવસ દરમિયાન જે ચેતના, ઉત્સાહ, સદ્ભાવ ને તરવરાટ દેખાય છે તે આવતીકાલે શમી ના જાય પરંતુ કાયમ રહે, દિનપ્રતિદિન ઉત્તરોત્તર વધ્યા કરે, અને એવી રીતે નૂતન વર્ષ આજના દિવસ પૂરતું મર્યાદિત નહિ પરંતુ

કાયમનું બને એને માટે આપણે પ્રામાણિકપણે પ્રયત્નો કરીએ.

દિવાળી ને નૂતન વર્ષના પર્વો એકમેકની સાથે સંકળાયેલા છે. દિવાળી વર્ષનો છેવટનો દિવસ અને લક્ષ્મીપૂજનનો ઉત્સવદિવસ મનાય છે. એ દિવસે વેપારીઓ ચોપડાપૂજન કરે છે. માણસે એવી રીતે પોતાના વીતેલા વરસના જીવનરૂપી ચોપડાને પૂરેપૂરો તપાસવો જોઈએ, ને જમા-ઉધારના પાસાનો પૂરેપૂરો વિચાર કરવો જોઈએ.

દિવાળીના દિવસે ઘરમાં ને ઘરની બહાર દીવા કરવામાં આવે છે. એ દીવા શાને માટે છે ને શેના છે ? માનવના જીવનમાં, દિલ અને દિમાગમાં એવા જ દીવા પ્રગટાવવાના છે. સ્નેહના, ક્ષમાના, દયાના, શીલના, સંયમના, જ્ઞાનના, સંપના, સદ્ભાવના ને સેવાભાવનાં દીવા. જ્યાં જ્યાં અવિદ્યારૂપી આસુરી સંપત્તિનો અંધકાર છે ત્યાં ત્યાંથી તેને દૂર કરવાનો છે, ને નવા પ્રકાશને પ્રકટાવવાનો છે. આપણે જે બહારના દીવા કરીએ છીએ તે એની દીક્ષા માટે છે. આપણી અંદર પણ એવા દીવા થવા જોઈએ. સંપ, સ્નેહ, સહકારના એવા દીવા સમાજમાં પણ સર્વત્ર થવા જોઈએ. એને માટે બીજાને આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં મદદરૂપ થવાનું વ્રત આપણે લેવું જોઈએ. સમાજમાં જ્યાં જ્યાં નિરક્ષરતા, દીનતા, ભેદભાવ, દુઃખ અને એવા બીજા અંધકારના અવશેષ છે ત્યાં ત્યાંથી તેમને દૂર કરીને પ્રકાશ પાથરવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

દીપક આત્માનું પણ પ્રતીક છે. આત્માને શાસ્ત્રોમાં જ્યોતિસ્વરૂપ-જ્યોતિઓનો જ્યોતિ કહ્યો છે. એ જ્યોતિને

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૧૧

ઓળખવા માટે પવિત્ર, પ્રેમમય, પ્રકાશિત જીવન જોઈએ. એને સારું સમજપૂર્વકની સાધના જોઈએ. દીપક પ્રકટાવીને, મંદિરમાં અખંડ દીપક રાખીને, ને દીપકની ઉપાસના કરીને આપણે આત્માનું સ્મરણ કરીએ છીએ અને આત્માના સાક્ષાત્કારનો સંકલ્પ સેવીએ છીએ ખરા ? એવો સંકલ્પ ના સેવતા હોઈએ તો સેવવો જોઈએ તો જ દીપાવલીનો ઉત્સવ સાર્થક ઠરી શકે.

પેલા ભક્તકવિએ કેટલું સુંદર ને સાચું કહ્યું છે :

દીવો કરો રે દીવો કરો દિલમાં દીવો કરો.

કૂડા કામકોધને પરહરો રે દિલમાં.

દયા દિવેલ, પ્રેમ પરણાયું, લાવો માંડી સુરતાની દિવેટ વણાવો
પછી બ્રહ્મઅગ્નિને ચેતાવો રે દિલમાં.

દીવો અણભે પ્રગટે એવો, ટાળે તિમિરના જેવો,
એને નેણે તો નીરખી લેવો રે દિલમાં.

સાચા દિલનો દીવો જ્યારે થાશે ત્યારે અંધારું મટી જાશે,
પછી બ્રહ્મલોક તો ઓળખાશે રે દિલમાં.

દાસ રણછોડ ઘર સંભાળ્યું, જડી કૂંચી ને ઉઘડ્યું તાળું :
થયું ભોમંડળમાં અજવાળુ રે દિલમાં.

આપણા પરંપરાગત પર્વોને આવી જાગૃતિપૂર્વક ઉજવીએ તો કેટલો બધો લાભ થાય ? દિવાળી ને નૂતનવર્ષનો આનંદ એકાદ-બે દિવસ પૂરતો મર્યાદિત રહેવાને બદલે રોજનો બની જાય. જીવન ઉજવણ અને અવનવું થાય.

—શ્રી યોગેશ્વરજી

૧૨

અધ્યાત્મ

॥ पूज्यश्री 'मा'नो दीक्षादिन ॥

यात्राએ એમના જીવનના પ્રવાહને પલટાવી દીધો એવું કહીએ તો ચાલે. અવસરો કેટલીક વાર જ્ઞાત રીતે તો કેટલીક વાર અજ્ઞાત રીતે આકસ્મિક રીતે જ આવતા હોય છે. દક્ષિણ ભારતની યાત્રા એમના જીવનની મહત્વની વિકાસયાત્રા થઈ પડી. એ કેવી રીતે તેની સુસ્પષ્ટ માહિતી તો તે જ આપી શકે અને આપે એ સારું ગણાય, પરંતુ એટલું અવશ્ય કહી શકાય કે યાત્રાના આરંભના દિવસો દરમિયાન એમને ઈશ્વરના અનુગ્રહથી વગર માગ્યે આપોઆપ દીક્ષા મળી.

દીક્ષાનું એ સ્થાન શ્રીશૈલ પર્વતપરના મલ્લિકાર્જુનનું હતું. મલ્લિકાર્જુનનું એ સ્થળ પવિત્ર પર્વતપ્રદેશમાં વસેલું, શાંત, સ્વચ્છ અને આધ્યાત્મિક અભિરુચિનું અભિવર્ધન કરનારું હતું. એ સુંદર શાંત સ્થળમાં એમના સંસ્કારોનો સમુદય થવાથી એમને કોઈ પણ પ્રકારના પૂર્વસંકલ્પ કે કોઈપણ પ્રકારની પૂર્વ યોજનાવિના દીક્ષા આપવાનો અવસર ઉપસ્થિત થયો. એ અવસર અતિશય આહ્લાદક, અસાધારણ, અદ્ભુત હતો. એની પાછળ એમના પવિત્ર ને પ્રબળ પૂર્વસંસ્કારો કામ કરી રહેલા.

એમના સંસ્કારો શરૂઆતથી જ અસાધારણ હતા. એ સંસ્કારોને લીધે એમને કિશોરાવસ્થાથી જ કેટલીય વાર જાગૃતિદશામાં દિવ્ય પ્રકાશનું દર્શન થતું. કેટલાક દિવ્ય સંતપુરુષોના અલૌકિક અનુભવો પણ મળ્યા કરતા. એ બધાને લીધે એમનું જીવન અવનવું તો બનેલું જ. હવે એ જીવનમાં નવી ભાત પડી. એમાં એક નવી દિશા શરૂ થઈ.

એમના જીવનમાં એ પ્રકારની દીક્ષાની આવશ્યકતા હશે જ. માટે તો એવો અસાધારણ અવસર ઉપસ્થિત થયો. જીવનના

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૧૩

આધ્યાત્મિક વિકાસનું કલ્યાણકાર્ય એ પછી આપોઆપ થવાનું હતું.

એ પવિત્ર તીર્થસ્થાનમાં મેં એ અસાધારણ સંસ્કારસંપન્ન આત્માને અંતરના અંતરતમમાંથી આશીર્વાદ આપ્યા પછી મારું ધ્યાન એના પ્રત્યે અધિક ખેંચાયું.

સરોજબેનનો આત્મા અતિશય સંસ્કારી હતો. એમણે પહેલાં કેટલીકવાર મહાત્મા મોટાના મૌનમંદિરમાં એકાંતમાં બેસીને સાધના કરેલી. એવી એકાંતિક સાધનાની અભિરુચિ એમને પુષ્કળ હતી.

એટલે તો એ અધિકાધિક સમય કાઢીને જપ કરતાં, ધ્યાન ધરતાં, મનને પરમાત્માની પ્રાર્થનામાં પરોવતાં અને જીવનના ઉત્તરોત્તર ઉત્કર્ષને માટે આત્મનિરીક્ષણનો અમોઘ આધાર લેતાં. પૂર્વના ઉત્તમોત્તમ ઉદાત્ત આધ્યાત્મિક સંસ્કારો એમને એને માટે અનુપ્રાણિત કરતા રહેતા.

યાત્રા એમને માટે અલૌકિક આશીર્વાદરૂપ, વિભુના વરદાન સરખી થઈ પડી.

એની પરિસમાપ્તિ થઈ ત્યારે જીવનનું સમસ્ત સ્વરૂપ બદલાઈ ગયું. એમાં પ્રેરણાનો નવો પ્રેરક પ્રાણવાન પ્રવાહ પેદા થયો. એ પ્રવાહ અલૌકિક, અખૂટ અદ્ભુત હતો. એ પ્રવાહે એમને સંજીવની શક્તિ પ્રદાન કરી.

—શ્રી યોગેશ્વરજી

આ પ્રકરણને સાંભળવા માટે QR કોડ સ્કેન કરો.

૧૪

અધ્યાત્મ

॥ ઈશ્વરદર્શી સંત ॥

॥ અમે તો સર્વ સુખશાંતિ દેનારા ॥

અમે તો સર્વ સુખશાંતિ સદા સંતોષ દેનારા,
અમે તો સર્વ દળદર સર્વનું ક્ષણમાં જ દળનારા.
અમે તો પહોંચતાં પોકાર સુણીને ભવન કે વનમાં,
અમે તો પ્રેમમાં પાગલ, અમોને જે ભજે તેના.

અમે તો વિષને વાટી સદા અમૃત ધરનારા,
અમે તો છત્ર ધરનારા-ત્રિતાપે રક્ષવા કાયા,
અમે તો ગૂંચને ઉકેલનારા, હાશ દેનારા.
અમે તો જંગલ કે ભવનમાં મંગલ કરનારા.

અમે તો પૂર્ણના પણ પૂર્ણ અમર જીવન જીવનારા,
અમે તો જીવનધારા, સર્વેશ્વરીના સખા સાચા.
અમે તો સારથિ બનતા, સર્વેશ્વરીના જીવનરથના
અમે તો વચન દીધાં, સદાચે પાળનારા ખરા.

—શ્રી ‘મા’ સર્વેશ્વરી

ઈશ્વરદર્શી સંતનું દર્શન દુર્લભ હોય છે. એવા મળે તો સાંસારિક સુખસગવડોને બદલે ‘પ્રભુ દર્શનની જડીબુટ્ટી’ માગજો. એમના વચનોમાં અતૂટ શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ જાગી જવાં જોઈએ.

‘નોકરીના રાજનામા સાથે ઘરબાર, ધનસંપત્તિ અને કૌટુંબિક સ્વજનોનો સહજ ત્યાગ થઈ ગયો હતો. અમને દાસ મલુકાના એ વચનમાં શ્રદ્ધા હતી :’

‘અજગર કરે ન ચાકરી, પંછી કરે ન કામ
દાસ મલુકા એ કહે, સબકા દાતા રામ.’

આજે વર્ષો થઈ ગયાં અમારું યોગક્ષેમ પ્રભુ ચલાવી રહ્યા છે. પૂ.શ્રી અમારી આધ્યાત્મિક, ભૌતિક અને શારીરિક રીતે સંભાળ રાખી રહ્યા છે. ‘દિવ્ય આધ્યાત્મિક અનુભવો’ આપી અમારી શ્રદ્ધાને બળવત્તર બનાવી રહ્યા છે.

આજે અમારી વાણીમાં જે શ્રદ્ધા અને શક્તિ જોવા મળે છે તેની પાછળ અમારી અનુભૂતિનું બળ છે.

નરસિંહ મહેતાની હુંડી પ્રભુએ સ્વીકારી હશે એ કોઈ ગપગોળાની વાત નથી. અમારો તો અનુભવ છે. અમારા જીવનનિર્વાહ માટે કોઈ આવક નથી તેમ અમે કોઈ પાસેથી અમારા અંગત ખર્ચ માટે કશું જ લેતાં નથી. છતાં અમારા ભગવંત અમારું યોગક્ષેમ અદ્ભુત રીતે વહન કરી રહ્યા છે. અમારા શામળિયા શેઠ આજે પણ અમારી હુંડીઓ સ્વીકારી રહ્યા છે.

—શ્રી ‘મા’ સર્વેશ્વરી

॥ ‘મા’ સર્વેશ્વરીરચિત પ્રાર્થનાઓ ॥

(પૂર્વભૂમિકા)

‘પ્રભુ’ આપણા અસ્તિત્વનો મૂળ સ્ત્રોત છે, પણ ભૌતિક સ્તરે જીવતા માનવીઓ એને વિસારી, સપાટી પરના સુખદુઃખમાં અટવાઈ આયુષ્ય પૂરું કરે છે. પ્રભુ સાથેનો સંબંધ સક્રિય કરવા આપણે અવિરત પ્રયત્ન કરવા પડશે. ‘એક જ વિચાર’ દૃઢ રાખવો પડશે. ‘તમે મારા પ્રભુ. મારા પ્રેમ કેવળ તમે. ફક્ત તમે, માત્ર તમે. એક તમે જ.’ ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ કહે છે, તે હંમેશ સ્મરણમાં રહે : ‘જે મને સર્વત્ર અનુભવે છે અને મારામાં સર્વને નિહાળે છે જે મારું દર્શન કદી ચૂકતો નથી, હું પણ તેને ત્યજતો નથી.’

સર્વશક્તિમાન સૃષ્ટિનિયંતા પ્રભુને બહાર કે દૂર રાખવાને બદલે આપણે જે કંઈ કરીએ, ખાતાં-પીતાં, સૂતાં-જાગતાં, કામ કરતાં, પ્રિયજનોને યાદતી વેળા, વ્યવહાર કે ભાવનાનું જીવન જીવતાં પ્રભુનો વિચાર હંમેશ હૃદયે રાખવો જોઈએ.

આપણું આખું જીવન, જીવનનો એકેએક પ્રહર પર્વ સમો બની રહે, એ માટે પ્રત્યેક પળને અનુરૂપ પ્રાર્થના પૂજ્યશ્રી ‘મા’એ એટલા પ્રેમપૂર્વક રચી છે કે, એનો એકએક અક્ષર આપણા માટે ‘સ્નેહછલોછલ રક્ષાકવચ’ બની રહે છે. આપણો પ્રત્યેક શ્વાસ પ્રભુસ્મરણથી સુગંધિત બની રહે. આપણે સંસારમાં રહીએ છતાં સંસારના ન બની જઈએ, એ માટેની સાવધાની આપણામાં સહજ સંચારિત કરી રહે છે.

પૂ.શ્રી ‘મા’એ આપણા અને પ્રભુ વચ્ચે ‘પ્રેમસેતુ’ની શાશ્વતી રચવાના એકમાત્ર ‘હેતુ’થી અગણિત પ્રાર્થનાઓ રચી જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

છે. જે સંસારનાં પ્રલોભનોથી આપણને દૂર રાખી, આપણી યોગરદમ આપણા કલ્યાણનું રખોપું કરતી જ રહે છે.

સર્વપ્રથમ તો ‘મા’એ રચેલો જ નહિ, હર પળે રટેલો ‘ૐ યોગેશ્વરાય નમઃ’ મંત્ર અર્થાત્ જે મનથી તારે છે તે, પ્રભુ સિવાયનાં સર્વ મનન-ચિંતનથી તારતો સદૈવ મસ્તકે શાશ્વત પ્રભુપ્રીતિનું, સ્નેહછત્ર ધરતો ઊભો જ છે ! આ મંત્ર પર એકાગ્રતા આવી, એનામાં મગ્ન રહ્યાં કે આપણાં બધાં કર્તવ્યો પ્રભુ જ અદા કરશે એવી શ્રદ્ધા જાગે છે ને આપણું આખું જીવન ‘આધ્યાત્મિક અનુભૂતિ’ બની જાય છે.

આ જ મંત્રનો પ્રતિઘોષ ‘ૐ મા સર્વેશ્વર્યે નમઃ’ મંત્રમાં આપણને સંભળાય છે. કારણ કે, ‘મા’ કોઈ વ્યક્તિ વિશેષ, કેવળ પ્રભુના પ્રતિનિધિ નહિ, સ્વયં પ્રભુસ્વરૂપે આપણી સમક્ષ અહર્નિશ છે. આ સભાનતાની ભૂમિકાથી નીચે ન ઊતરીએ તો પૂ. ‘મા’ આપણાં સઘળાં યોગક્ષેમ સંભાળી લે છે. આપણી અંદર પારાવાર શાંતિ સંક્રાન્ત કરી રહે છે.

જ્યારે આપણાં મન-હૃદય આ બે મંત્રોએ સિદ્ધ કરેલા ‘શાશ્વત સંબંધ’ સાથે સ્થિર થઈ જાય ત્યારે બીજા સર્વ સંબંધો પણ સાહજિકતાથી વધારે પવિત્ર-મધુર થઈ જાય છે. અને આખું જીવન ‘પ્રભુના વરદાન’ સમું અનુભવાય છે.

પૂજ્ય શ્રી ‘મા’ અત્યંત કૃતજ્ઞતાપૂર્વક પ્રત્યેક સવારને પ્રભુની અણમોલ ભેટ તરીકે વધાવવા કહે છે. સૃષ્ટિનાં પંચમહાભૂત તત્ત્વોને (જળ, વાયુ, તેજ, પૃથ્વી, આકાશ) મન-હૃદયથી પ્રણામ કરવા સૂચવે છે.

સ્નાનક્રિયા વખતે ‘આ જળ મહીં પ્રેમે પધારો...’માં ભારતવર્ષની સર્વ પુણ્યસલિલા નદીઓને આહ્વાન કરી, આ

જલ થકી જીવનને તીર્થમય કરવાનું પ્રાર્થી, સામાન્ય રોજિંદી પ્રક્રિયાને શુદ્ધીકરણ-પ્રક્ષાલનનું ગૌરવ અર્પે છે.

ભોજનપ્રસાદ ગ્રહણ કરતી વેળા ‘આ અન્ન બ્રહ્મારૂપ છે.’ જેવી અદ્ભુત પ્રાર્થના રચી આપી. પૂ.‘મા’ અન્નની પોષણક્ષમતા, એના રસની આનંદપ્રદતા પ્રમાણી, સંભવિત અન્નદોષો દૂર થઈ, ભોજનનો પ્રત્યેક કણ પ્રસાદી બની રહે એવું પ્રાર્થી, ભોજનક્રિયાને ભાવપૂર્ણતા અને પ્રભુમયતાથી રસી દે છે.

દિવસનાં પ્રાપ્ત કર્મો કરવા માટે, ભણવા-ભણાવવા, વેપાર-ઉદ્યોગ, તબીબીક્ષેત્રનાં હોય, સામાન્ય નોકરી હોય કે ગૃહકાર્ય જેવાં સાધારણ કામ હોય; સર્વ પ્રવૃત્તિઓ પ્રભુ સ્મરણથી મઢી લેશો, પ્રભુને સર્વથા સાથે રાખશો તો એ બધી જ જવાબદારી ઉપાડી લેશે એટલે ‘હરિને ગમે તે કરે, વચમાં માથું ન મારવું’ એવો અનુરોધ ‘મા’ કરી રહે છે.

રાત્રે સૂતી વખતે પ્રાર્થના કરવી અનિવાર્ય. ‘વંદન કરીએ પ્રભુ ચરણોમાં આજે’

જેવી અત્યંત સાદી-સરળ છતાં હૃદયસ્પર્શી પ્રાર્થના. આપણે પ્રભુ શ્રદ્ધા સાથે સૂવા ગયા તો પ્રભુનો સાથ જાગૃતિ-નિદ્રા-સ્વપ્ન સ્વરૂપે મળવાનો જ. છેલ્લે ‘મા’નો સાદ સુણીને પ્રભુને પ્રત્યક્ષ પ્રેમે પધારવા સૂચવી ઊંઘવા જતાં બાળકો માટે કેટલું મોટું વરદાન ‘મા’એ માગી લીધું છે ?

નાની-મોટી દરેક યાત્રા માટે પણ ‘મા’ની કલમમાંથી સહજ સાર્થકતાઓ ઊમટી છે, જેમકે; ‘યાત્રાના આરંભે કરીએ પ્રાર્થના.’

જીવનના નાના-મોટા ક્ષેત્રમાં કોઈપણ કાર્ય સંપન્ન થતાં જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

‘ગુરુદેવ કાર્ય અમારું સફળ કર્યું.’

—ઈશ્વર પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરવાની એક પણ પળ આપણે ગુમાવીએ નહિ એની પ્રેમભરી દરકાર સહજ રહે.

કોઈનો જન્મદિન હોય કે લગ્નદિન તો ‘યોગેશ્વરપ્રભુને વંદન કરીને માગીએ આજ પ્રભાતે’

જીવનની પ્રત્યેક પળે આપણાં સર્વ પ્રકારનાં યોગક્ષેમની ચિંતા કરનાર જે છે, તે પ્રભુને હંમેશ માટે એક વિજ્ઞાપિત્ર હોય એવી અનુપમ પ્રાર્થના :

‘વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો સદાયે રહેજો જીવનસહારો’

જે કેટલાંય વર્ષોથી, કંઈ કેટલાય પ્રભુપ્રેમી હૃદયોની નિત્યની પ્રાર્થના થઈ ગઈ છે. કંઈપણ શુભતત્ત્વની શરૂઆત હોય કે પૂર્ણાહુતિના અવસર હોય કે કોઈને શુભેચ્છા વ્યક્ત કરવા માટે આ પ્રાર્થના અત્યંત શુભ પરિણામકારી બની ગઈ છે.

આમ પ્રાર્થના-મંત્ર-પ્રણામ દ્વારા પ્રભુને ‘રૂબરૂ આમંત્રણપત્રિકા’ અર્પવા કહી; ‘પ્રભુ પધારો. તમે બધા જોડે જાઓ છો તો મારી સાથે પણ રહેવા આવો.’ એવું વિનવીએ તો પ્રભુ અને પ્રભુના પાર્ષદો-સંતો કંઈક પલળે ને પધારે. પધારે તો એવા કે ભક્તની પાછળ પાછળ પગલાં પાડે. ‘એકવાર પ્રેમથી પ્રભુને પલાળી તો જાઓ.’ આવો પ્રેમભર્યો અનુરોધ પૂ.શ્રી‘મા’ કરે છે.

તો આટલી સાદી-સરળ રીતે, આટલા સહજ ઉપાયો દ્વારા પૂ.શ્રી ‘મા’ આપણા સર્વને પ્રભુમય રહેવા માટેનું જાણે અભય વરદાન અર્પી દે છે. ‘હે મા ! આપ ‘પ્રેમસ્વરૂપા’ છો અમારું સ્વ-રૂપ પણ પ્રેમ છે. એ પ્રતીત કરવા જ પ્રાર્થના-મંત્ર-સાધના-

સમર્પણ અધ્યાત્મ ! કાર્ય કે ફરજ પણ બીજા ક્રમે આવે. સર્વ સાધનો દ્વારા પ્રભુ સાથે ભાવ ઐક્ય એ જ આત્મસાક્ષાત્કાર.’ આવું પ્રેમથી સમજાવી દીધું છે તો અમે પણ અમારા જીવનમાં પ્રભુને પૂરેપૂરા પ્રગટાવવાનો અવસર આપીએ ક્ષણિક સુખોને અવગણી, શાશ્વત આનંદમાં ડૂબકી લગાવીને જે સર્વોત્તમ છે તે જ ગ્રહીએ.

પ્રાર્થનાઓ દ્વારા અમે અંતર્મુખ થઈ, ભીતર વળીએ જેથી જે હંમેશાં અમારી સાથે અપ્રગટ રીતે છે, તે શાશ્વત પ્રભુને પ્રત્યક્ષરૂપે પામી શકીએ.

‘જીવનનું મહત્તમ કર્તવ્ય પ્રભુપ્રેમને શોધી, અન્યના હૃદયોમાં એ પ્રેમ જાગૃત કરવાનું છે.’

—આ ‘પરમ સત્ય’ પૂ.શ્રી‘મા’ રચિત પ્રાર્થનાઓમાંથી લાધ્યું છે.

જેમાં આપણું જ નહિ, સમસ્ત જગતનું કલ્યાણ નિહિત છે.

—સંકલન

(સૌજન્ય : શ્રી આશિષ જોશી)

॥ પૂજ્યશ્રી‘મા’ સર્વેશ્વરીરચિત પ્રાર્થનાઓ ॥

॥ સ્નાન સમયની પ્રાર્થના ॥

આ જળમાંહી પ્રેમે પધારો માત ગંગાજી હવે,
યમુના તથા હે નર્મદા, ગોદાવરી, તાપી તમે.
સાબરમતી, સરયૂ, સરસ્વતી, સૌ પધારો ભાવથી,
સઘળા સમંદર દેવ આવો આજ પ્રેમથકી વળી.
તનમન તણાં સૌ મેલ મારા દૂર કરજો સ્નાનથી,
જીવન બનાવો તીર્થ સરખું તીર્થમય એ જલ થકી.

★

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૨૧

॥ તુલસી વંદના ॥

હે તુલસી નમું તમને,
લક્ષ્મીનાં શ્રીસખી તમે.
પાપ લઈ પુણ્ય દેનારાં,
વિષ્ણુનાં પ્રિય છો તમે.
કલ્યાણ સૌનું કરનારાં,
નારદનાં પૂજ્ય છો તમે.
આરોગ્ય સૌને દેનારાં,
નમસ્કાર કરું હવે.

★

॥ ઘરની સુખશાંતિની પ્રાર્થના ॥

દેવી દેવતા આશિષ એવી આપજો,
આ ઘરમાં સુખશાંતિ સૌને આપજો. દેવી દેવતા...
તન મન ધનથી સૌને સ્વસ્થ રાખજો,
રક્ષાયેલા સૌને કાયમ રાખજો. દેવી દેવતા...
પવિત્ર જીવન સૌનું આપ બનાવજો,
સર્વ પ્રકારે સૌને હસતા રાખજો. દેવી દેવતા...
સેવા ને સત્સંગની સંગત આપજો,
હે પ્રભુ આપના અંકમાં સૌને રાખજો. દેવી દેવતા...
સર્વેશ્વરીની વિનંતી પ્રેમે સ્વીકારજો,
શ્રદ્ધા ભક્તિ દર્શનનું સુખ આપજો. દેવી દેવતા...

★

૨૨

અધ્યાત્મ

॥ ભોજન વખતની પ્રાર્થના ॥

આ અન્ન બ્રહ્મરૂપ છે, વિષ્ણુ પધાર્યા રસરૂપે,
આરોગનારા શિવ એવી ભાવના હૃદયે રહે.

પ્રાર્થના આજે કરું છું, અન્નદેવ ફરી વળી,
જીવન શુદ્ધિ કાજ આપ, સહાય થાજો શ્રીહરિ.
જ્ઞાન ભક્તિ વધારવા વૈરાગ્ય ભાવ જગાવવા,
અન્નદોષો દૂર થાજો આ પ્રસાદીના બધા.
કણ કણ બની જાઓ પ્રસાદી, એ જ આશ ઉરે ધરું,
શ્રી સદ્ગુરુ ચરણે નમીને ભાવથી ભોજન કરું.

॥ પામ્યા પ્રસાદી ॥

પામ્યા પ્રસાદી પ્રેમની આનંદ મંગલ ઉરમહીં,
જેણે ધરી છે તેમની શુભકામના ફળજો બધી.
કલ્યાણ કરજો શ્રીહરિ સૌ માંગીએ ચરણે નમી,
ગુરુદેવ યોગેશ્વર મહીં હોળી થજો ભવ રોગની.

॥ યાત્રાના આરંભે પ્રાર્થના ॥

યાત્રાના આરંભે કરીએ પ્રાર્થના
સાથી બનજો યોગેશ્વર પરમાત્મા.
સર્વ દેવ-દેવી અનુકૂળતા આપજો,
યોગેશ્વર પ્રભુ સઘળાં સંકટ કાપજો.
જીવનની મંગલ યાત્રામાં પધારજો,
સુખ, શાંતિ, સંતોષની મૂડી વધારજો.

નિદ્રા, આળસ, ક્રોધ ને થાક હઠાવજો,
સંસારી બંધનને સહેજે ભૂલાવજો.

ગૃહસ્થીઓને સજ્જન સાચા બનાવજો,
ઉદારતા વળી પવિત્રતાને વધારજો,
પરમાનંદે સૌને મગ્ન બનાવજો,
સૌને આપનાં શ્રી ચરણોમાં રાખજો.
હરિના સ્મરણે સૌને મસ્ત બનાવજો,
જીવનયાત્રા પૂર્ણપણે શણગારજો.
સર્વેશ્વરીની વિનંતી પ્રેમે સ્વીકારજો,
જીવનયાત્રા સૌની સફળ બનાવજો.

॥ શયન સમયની પ્રાર્થના ॥

વંદન કરું પ્રભુ ચરણોમાં આજે, કોટિ પ્રણામ કરું પ્રેમે રે,
જાણે અજાણે ભૂલો કીધી મેં આખા દિવસમાં આજે રે.
ક્ષમા કરી દો બાળ ગણીને, અંકે પોઢાડો મને આજે રે,
રાતભર મીઠી ઊંઘ તમે આપજો, સ્વપ્નામાં પ્રેમે પધારજો રે.
મા સર્વેશ્વરીનો સાદ સુણીને પ્રત્યક્ષ પ્રેમે પધારજો રે.
પ્રભુ ! પ્રત્યક્ષ પ્રેમે પધારજો રે.

॥ જન્મદિનની પ્રાર્થના ॥

યોગેશ્વર પ્રભુને ચરણે નમીને માગીએ આજ પ્રભાતે,
પ્રભુના મંગલ જન્મદિને પ્રાર્થના કરીએ સાથે.
દેવી દેવતા આવી વધાવો, સંતો ને ભક્તો પ્રેમે જગાડો.

જીવનપુષ્પ સુગંધિત કરજો, ગંગા જેવું પાવન કરજો.
શુભ કર્મોની શક્તિ દેજો, મનઅંતરમાં ભક્તિ દેજો.
માના અંકે રમવા દેજો, હરિના હૈયે આસન દેજો.
કર જોડી મા સર્વેશ્વરી યાચે, કૃપાની વર્ષા અખંડિત વરસો.

★

॥ નવજીવનની પ્રાર્થના ॥

નવજીવનના મંગલ પ્રારંભે અમે,
પ્રાર્થના કરીએ કર જોડીને નાથ હે,
યોગેશ્વર પ્રભુ અખંડ આશિષ આપજો.

શુભ મંગલ ઈચ્છાને પૂર્ણ કરાવજો,
સુખ શાંતિ આનંદનો પ્રસાદ આપજો,
મિત્રતા વધારીને સંપ વધારજો.
નવજીવનને પૂર્ણ પણે શણગારજો,
સૌની હાશનો થાળ સદાચે આપજો,
ઉપકારોનું સ્મરણ સદાચે કરાવજો.

નિત્ય પ્રભાતે હરિ ચરણમાં નમાવજો,
સર્વેશ્વરીની પ્રાર્થના પ્રેમે સ્વીકારજો,
સૌને સર્વ પ્રકારે શરણે રાખજો.

★

॥ માનસ પૂજા ॥

તેજપૂંજથી પ્રકટો હે પ્રભુ ! મૂર્તિમાંહી પધારો
પ્રારંભ કરું પૂજા તમારી સંનિધિ ધરી સ્વીકારો.
અંતરના કોમળ આસનિયે અનુરાગ ધરી બિરાજો

પાદ પ્રક્ષાલનને કાજે નિર્મળ જળને સ્વીકારો.
અર્ધ આચમન મધુપર્કે તમે પ્રસન્ન થાઓ પ્યારે
સોળ પ્રકારે માનસપૂજા, ભાવ ધરીને સ્વીકારો.
તીર્થજળે પંચામૃત જળથી ચંદન સ્નાન કરાવું
અંતે જીવન શુદ્ધિ કાજે મલિન જીવને સ્વીકારો.
વસ્ત્રે યજ્ઞોપવિત ભૂષણ અર્પુ પ્રભુજી પ્રેમે
પુષ્પ ધૂપ દીપ ચંદન સાથે પૂજા પૂર્ણ સ્વીકારો.
સર્વ રસે ભરપૂર ભોજનને આરોગો અલબેલા,
કપૂર યુક્ત તાંબુલ ફળ સાથે સ્નેહ ધરીને સ્વીકારો.
આરતી ઉતારું અંતરથી આશિષ અર્પો અનેરા
શ્રદ્ધા ભક્તિની દક્ષિણા કૃપા કરીને સ્વીકારો.
પાપ નિવારણ કરજો મારું પ્રદક્ષિણા થકી ન્યારું,
નમસ્કાર કરું ક્ષમા ભાવથી મંત્ર પુષ્પને સ્વીકારો.
પૂજાકર્મે દોષ રહ્યા હો, ક્ષમા કરી દો પ્યારે,
પૂર્ણપણે મુજને અપનાવો કાયમકાજ સ્વીકારો.

★

॥ પ્રદક્ષિણાની પ્રાર્થના ॥

સ્વીકારી વંદન, આશિષ અમને આપજો,
પ્રદક્ષિણાના પગલે પગલે પધારજો.

કામ ક્રોધને કલેશ અમારા કાપજો,
ચઢઉતરમાં આંગળી પકડી દોરજો.
પાસે રહેજો, સાથે અમને રાખજો,
સંસારેથી પગલાં પાછા વળાવજો.

ચિંતા ભયથી અમને આવી ઉગારજો,
સુકાની બનીને ભવથી પાર ઉતારજો.
પોતાના જાણીને અંકે રમાડજો,
સર્વેશ્વરીના સખાનું રૂપ દીપાવજો.

★

॥ સર્જન ॥

વંદન કરીએ યોગેશ્વર ભગવંતને
પધારજો સર્જનના પ્રારંભે તમે,
સર્વ વિઘ્નોને દૂર કરો ભગવંત હે
આશીર્વાદની વર્ષા કરજો નાથ હે...
તન મન ધનને શુદ્ધ સ્વસ્થ બનાવજો
બળ બુદ્ધિને શક્તિ ભક્તિ આપજો
સંપ ધરીને સેવા કાર્ય કરાવજો
શ્રદ્ધા હિંમતથી સૌને શણગારજો...
શુભ સંકલ્પો હે હરિ પાર ઉતારજો
સર્વેશ્વરીની પ્રાર્થના સર્વ સ્વીકારજો
કર જોડીને વિનંતી કરીએ આપણે
જન્મોજન્મ છત્ર ધરી દો નાથ હે...

★

॥ અશુદ્ધિઓનો અંત આણજો ॥

અશુદ્ધિઓનો અંત આણજો,
નિર્બળતાનો નાશ કરી દો.

દૂષણો સઘળાં દૂર કરી દો,
કૃપા કરીને દર્શન દઈ દો.

★

॥ કાર્યસમાપ્તિએ પ્રાર્થના ॥

ધન્ય ધન્ય ગુરુદેવ પ્રભુ, કાર્ય અમારું સફળ કર્યું.
અશક્યને તેં શક્ય કર્યું, બિરુદ સ્વજનનું સત્ય કર્યું,
સહાયક બની સાથે રહ્યો, ભાર અમારો સકળ સહ્યો.
સઘળાં કાર્યો અનુમતિથી સફળ બનાવ્યાં જીવનમહીં,
મહાકાર્ય હવે કરજે નાથ, ત્મિક્ષુક બનીને માંગીએ આજ.
દિવ્ય દર્શન ધરી દે નાથ, ધન્યતાનો રહે ન પાર,
અગણિત છે તારા ઉપકાર, ભવસાગરથી પાર ઉતાર.
આશિષ ધરી દે આજ અહીં, ઉપકારોને ભૂલીએ નહિ,
વંદન કરીએ વારંવાર, કૃપા કરી દે અપરંપાર.

★

॥ અંતિમ વિદાય વખતની પ્રાર્થના ॥

હે હરિ, તારા ચરણ કમળમાં, પ્રાર્થના આજ સ્વીકારજો
ભક્ત બાળની અલખની યાત્રા, પૂર્ણ પણે શણગારજો
દેવી દેવતા સાથી બની ને, મંદિર દ્વાર ઉઘાડજો
ભક્ત બાળનાં બંધન સઘળાં હળવેથી હરિ કાપજો
મમત્વના સઘળા તારોને, હે હરિ ચરણે વાળજો
ભક્ત બાળના જીવન રથને, પરમ ધામમાં વાળજો
પરિવારની ચિંતા સઘળી ચિંતનમાં પલટાવજો
ભક્તબાળની સર્વે ભૂલોને હે હરિ ક્ષમા કરાવજો

સ્મરણ કરાવી રામનામનું, દુઃખ બધાંયે ટાળજો
ભક્તબાળને પરમશાંતિનું ગંગાસ્નાન કરાવજો
યોગેશ્વર પ્રભુ કરુણા કરીને, ચરણે તમારા ઠારજો,
ભક્તબાળને રામના અંકે રમાડીને વધાવજો
સર્વેશ્વરી કર જોડી પ્રાર્થે, પ્રણામ સહુના સ્વીકારજો
ભક્તબાળને ભક્તકુળમાં, ભક્તિ કરવા લાવજો

॥ વંદન હજો શ્રીચરણમાં ॥

વંદન હજો શ્રી ચરણમાં,
પરબ્રહ્મ હે પરમાત્મા. (૨)
આ જીવનના પ્રત્યેક દ્વારને,
હરિ ભણી ઉઘાડજો.
મારી બધી ચિંતા હરીને,
ચિત્ત ચરણે ઠારજો. (૨) વંદન
વંદન હજો.
આ જીવનના સંતાપમાં,
તમે છત્ર બનીને પધારજો.
સુખ, શાંતિ ને આનંદના,
ભંડાર આપ ઉઘાડજો. (૨) વંદન
વંદન હજો
વિપત્તિની નાજુક પળોમાં,
'મા'નું વ્હાલ વહાવજો.
વિષયો તણા વંટોળમાં,

અમને સદા ઉગારજો. (૨) વંદન
વંદન હજો.
સૌને હરિ સંભાળજો,
આશિષ સૌની અપાવજો.
આ જીવનની સઘળી ગૂંચોને,
આવી આપ ઉકેલજો. (૨) વંદન
વંદન હજો.
નિત્ય કૃપા વરસાવજો ને,
શાંતિ સાચી આપજો.
વરદ હસ્તે વધાવી લેજો,
સાથે રહેવા આવજો. (૨) વંદન
વંદન હજો.
સર્વેશ્વરી કર જોડીને,
વિનવે છે હે હરિ આપને.
હસતા હસાવતા રાખજો ને,
સૌને ચરણે રમાડજો. (૨) વંદન
વંદન હજો.

—સંકલન

પ્રાર્થના જીવનની સમૂળી ક્રાંતિના કલ્યાણકાર્યમાં,
જીવનના પાયાના પરિવર્તનની પવિત્ર પ્રક્રિયામાં, મહત્વની
મહામૂલ્યવાન મદદ કરે છે.

—શ્રી યોગેશ્વરજી
(‘પ્રાર્થના સાધના છે’)

॥ શ્રી યોગેશ્વરજીની દિવ્ય અનુભૂતિઓ ॥

(એક અવલોકન)

આપણે ત્યાં ‘આત્મવાક્ય’ પ્રમાણ તરીકે સ્વીકારાયું છે. પ્રસ્તુત પુરોવચનના સંદર્ભમાં ‘આત્મ’ શબ્દનો અર્થ ‘આધ્યાત્મિક અનુભવથી સંપન્ન હોય એવા સંત-મહાત્મા’ એટલો કરીએ તો બસ છે. સ્થૂળ-સૂક્ષ્મ ચેતનાથી માંડી પ્રબુદ્ધ-પ્રાજ્ઞ મનની અને તેના ઉપરની ભૂમિકાઓ પરના છેક સવિકલ્પ સમાધિ સુધીના અગણ્ય અતીન્દ્રિય અનુભવોનો ‘આધ્યાત્મિક’માં સમાવેશ થઈ શકે છે. પછી ભલે તે અનુભવો તર્ક-બુદ્ધિને સંતોષ આપે કે ન આપે.

તંત્રમંત્રાદિ શાસ્ત્રોમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણે કે સંત-ગુરુના ઉપદેશ અનુસાર ચોક્કસ પ્રકારની સાધનાપ્રક્રિયા વિધિપુરઃસર કરવામાં આવે તો આ પ્રકારના અનુભવો હંમેશાં થાય જ કે થવા જ જોઈએ એમ કહેવું અત્યુક્ત છે. પરંતુ પોતાની જાતને નિષ્કામ નિઃસ્વાર્થવૃત્તિથી સંપૂર્ણ રીતે (Total Surrender) પ્રભુને સમર્પણ કરવાથી અલૌકિક અનુભૂતિઓ થવાની ખાતરી તો સઘળા યોગીઓ, ભક્તો અને શાસ્ત્રવિદો પણ આપે છે.

ટોચે પહોંચેલા યોગીની પુરુષ-ચેતનાનો, કોઈપણ (દિવંગત કે વિદ્યમાન) વિભૂતિની દિવ્યચેતના કે તેના અંશ-સાથે, સંપ્રજ્ઞાતપણે કે અસંપ્રજ્ઞાતપણે, સંસ્પર્શ કે સાયુજ્ય સધાય ત્યારે તે વિભૂતિસત્ત્વનો તેને આંશિક સાક્ષાત્કાર થાય. પછી તો દર્શન, સંવાદ સઘળું શક્ય બને. આવા વિલક્ષણ વ્યતિકરને અનભિજ્ઞ સામાન્ય જન ‘ચમત્કાર’ સિવાય બીજા કોઈ શબ્દથી ઘટાવી શકે તેમ નથી. દૂરના ભૂતકાળની વાતો બાજુએ રાખીએ તો પણ ચાલુ વીસમી સદીમાં થઈ ગયેલી અને કેટલીક તો હજુ વિદ્યમાન જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૩૧

છે એવી અનેક યોગસિદ્ધ (સ્ત્રી પુરુષ બંને) વિભૂતિઓના જીવનની ઘણીબધી ચમત્કારિક ઘટનાઓ પ્રકાશમાં આવી છે, અને હજુ પ્રકાશમાં આવતી જાય છે. દરેક દેશકાળમાં થઈ ગયેલા અનેક યોગીઓ અને તત્ત્વજ્ઞોએ પણ આ પ્રકારના અનુભવોનું સમર્થન કરેલું છે. કારણ, ઈશ્વરની તેની દિવ્યકૃપાના અવતરણની ગતિરીતિ ગહન અને નિરાળી હોય છે.

આ લઘુ પુસ્તિકામાં જેમના કેટલાક અનુભવોનું સંકલન કરવામાં આવ્યું છે તે મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીનું તો સમગ્ર જીવન કેવલ આધ્યાત્મિક હોઈ તે ઈશ્વરીય ઈચ્છા પ્રેરણાની આવૃત્તિ જેવું બની ગયું છે. તેમના સાધનાકાળ દરમિયાન અને વર્તમાનમાં પણ એમને થયેલા તથા થઈ રહેલા આધ્યાત્મિક સ્વાનુભવોને તેમણે ઐતિહાસિક દસ્તાવેજોનો આકાર આપ્યો છે. એમની આત્મકથા “પ્રકાશના પંથે”નાં ૧૫૮ પ્રકરણો પૈકી કોઈ એવું પ્રકરણ નહિ હોય કે જે કોઈ ને કોઈ દિવ્ય અનુભૂતિથી વંચિત રહેવા પામ્યું હોય. બલકે તેઓશ્રીએ તો અત્યંત ઔદાર્યથી પોતાનો અમૂલ્ય ખજાનો ખુલ્લે હાથે લૂંટાવ્યો છે.

એમનો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે અત્યંત શુદ્ધ ભાવે, બીજાને મદદરૂપ થવા માટે થતી મહાત્માઓની અનુભવવાતોની અભિવ્યક્તિ માનવજાતિના માંગલ્ય માટે અત્યંત આવકાર્ય છે. હા, શરત એટલી કે એ સત્યકથા હોય, એટલું જ નહિ પણ એ રહસ્યમય સત્યકથાનું વિજ્ઞાપન કીર્તિ-કલદારની કામનાથી કલુષિત ન હોય. કે આત્મશ્લાઘાની સૂક્ષ્મ વાસનાથી દૂષિત ન હોય. એ સ્વાનુભૂતિઓનું આલેખન છૂપા અહંકારનું સર્જન ન બની જાય.

‘પ્રકાશના પંથે’ જેવાં પ્રકાશનોના પરિશીલનથી, જડવાદ તરફ વધુને વધુ ઢળી રહેલા જગતમાં-જનમનમાં-શક્તિસંચાર

૩૨

અધ્યાત્મ

થાય, મરી પરવારતી આધ્યાત્મિકતા અને પ્રભુપરાયણતા જાગ્રત-પ્રદીપ થાય. પથબ્રાન્ત કે હતાશ થયેલા સાધકોને જરૂરી માર્ગદર્શન અને નવજીવન માટેની સુખદ સામગ્રી મળી રહે- અને સરવાળે આધ્યાત્મિક વારસામાં (સાહિત્યમાં પણ) થોડી ઘણી પણ અભિવૃદ્ધિ થાય.

વળી વિશેષ ધ્યાનપાત્ર વાત એમણે એ જણાવી છે કે , પૂર્વ જન્મોના અને બીજા અલૌકિક આધ્યાત્મિક અનુભવોને તેઓશ્રીએ, કડક વિવેચકની દૃષ્ટિ અને સંશોધકના સ્વભાવથી, જરૂરી તર્કના ત્રાજવામાં તોળી જોયા છે અને એ બધા સ્વાનુભાવોની તેમણે વારંવાર તલસ્પર્શી તપાસણી-ચકાસણી કરી તેનું તર્કબદ્ધ ને વૈજ્ઞાનિક પૃથક્કરણ કર્યું છે. તાત્પર્ય કે આ બાબતમાં અન્ય કોઈ જ નહિ પણ તેઓ પોતે જ પ્રમાણરૂપ છે. આમ હોય ત્યાં અન્યના અભિપ્રાયોની કે લોકવાદની શી પરવા !

અંતમાં સિદ્ધ પુરુષોના શુભ સંકલ્પોની સફળતામાં શ્રદ્ધાનો સૂર પુરાવી તેમજ વડોદરાવાસી સાધકબંધુ શ્રી ગિરીશભાઈ શાહની પરમાત્મા પ્રેરિત પ્રકાશન-પ્રવૃત્તિને બિરદાવી, મહાત્માજીની પોતાના જ વચનને અવતીર્ણ કરી હું વિરમીશ.

“ઈશ્વરના હાથમાં હું હથિયાર છું. હું વાંસળી છું ને તે તેમાં પ્રાણ પૂરનાર કે તેને વગાડનાર જીવન જ આખું તેનું છે ને તે મય છે. માટે જ તે લખાવે છે તેમ લખ્યે જાઉં છું ને કરાવે છે તેમ કર્યે જાઉં છું, તેની ઈચ્છા એ જ પ્રયોજન. તેવી વિશેષ કિંમતી પ્રયોજન બીજું કયું હોઈ શકે ?”

—પ્રા. મહેન્દ્રકુમાર મો. દેસાઈ
'કુમાર'

॥ આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે ॥

સમાજમાં કેટલાક પરંપરાગત શબ્દપ્રયોગો-વાક્યપ્રયોગો થતા આવ્યા છે. ઉપલક રીતે જોતાં, વાંચતાં, વિચારતાં એ શબ્દપ્રયોગો છેક જ સીધાસાદા અથવા સરળ દેખાય છે પરંતુ વધારે ઊંડાણથી તપાસતાં, એમના મર્મસ્થાનમાં ઊતરતાં, અત્યંત રહસ્યમય, પ્રેરક અને સદુપદેશભર લાગે છે. મોટા મોટા સદ્ગ્રંથો જે વાતની રજૂઆત ના કરી શકે અથવા મહામહેનતે કરે, તે જીવનોપયોગી સારવારની રજૂઆત એમની દ્વારા સચોટ રીતે ભાવભરી ભાષામાં થતી હોય છે. એમની પ્રેરકતા તથા પ્રાણપ્રદાયકતાને લીધે એ શબ્દપ્રયોગો માત્ર શબ્દપ્રયોગો જ નથી રહેતા પરંતુ મંગળમય મહામંત્રો બની જાય છે. એવા શક્તિસંચારક શબ્દપ્રયોગોમાં પ્રસ્તુત શબ્દપ્રયોગનો પણ સમાવેશ થાય છે : ‘આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે.’

એ શબ્દપ્રયોગની પાછળ કેટલી બધી સંજીવની-શક્તિ સમાયેલી છે ! માનવ ગમે તેટલો દુઃખી હોય, ગમે તેવી પ્રતિકૂળતામાંથી પસાર થતો હોય, પીડિત હોય, તોપણ એણે નિરાશ, હતપ્રભ, વ્યથિત બનીને જીવન પ્રત્યેની રસવૃત્તિને ખોઈ બેસવાને બદલે એ મહામંત્રને અંતરના અંતરતમમાં સદાને માટે લખી રાખીને યાદ કરવો જોઈએ કે આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે. દુઃખના, વ્યાધિના, વિપરીતતાના, વ્યથાના આ દિવસો પણ સ્થાયી નથી. વ્યોમના વિતાન પર વ્યાપી વળતાં વાદળાં ત્યાં કાયમને માટે બેસી નથી રહેતાં પરંતુ પળે પળે પ્રવૃત્તિરત બનીને

છેવટે પરિપૂર્ણપણે વિદાય લે છે; તેવી રીતે વિપરીતતા, વિષમતા, વ્યથા, વ્યાધિ, વિરોધનાં વાદળ પણ દૂર થશે. દુઃખના દાવાનલ શાંત બનશે. કુદરતનો ક્રમ જ એવો છે કે એક પ્રકારની પરિસ્થિતિ સદાને સારું સ્થિર નથી રહેતી. એમાં પરિવર્તનની પ્રક્રિયા પ્રારંભાય છે ને પોતાનું કાર્ય કરે છે. દુઃખ સુખમાં ફેરવાય છે.

નાના ને મોટા બધા જ માનવોને વિવિધ પ્રકારની વિષમતા, પ્રતિકૂળતા તથા દુઃખમાંથી પસાર થવું પડે છે. પરંતુ મજબૂત મનોબળવાળા, દુઃખની અનિત્યતાને સમજનારા માનવો દુઃખાદિથી ડરી કે ડગી જતા નથી. વધારે પડતી ને વ્યર્થ ચિંતામાં પણ નથી પડતા. બનતી સ્વસ્થતાને સાચવી રાખીને, સન્મતિને સુરક્ષિત રાખી સન્માર્ગગામી જ બની રહે છે. અને દુઃખાદિમાંથી મુક્તિ મેળવવાના પ્રયત્નો કરે છે. દુઃખના આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે એ મહામંત્રના માંગલ્યકારક મનન દ્વારા અસાધારણ આશ્વાસન મેળવે છે.

જીવનમાં જેમ દુઃખ સ્થાયી નથી તેમ સુખ પણ શાશ્વત અથવા સદાને માટે રહેનારું નથી. કવિએ કહ્યું છે કે ‘એકસરખા દિવસ સુખના કોઈના જાતા નથી.’ એટલે આજે જે સુખાનુભવ થઈ રહ્યો છે તે કાલે રહેશે જ એવી બાંધધરી કોઈનાથી આપી શકાય તેમ નથી. સુખ ને દુઃખ એક જ સિક્કાનાં બે પાસાં જેવાં નૈસર્ગિક છે અને એકની અપેક્ષા રાખનારે અન્યને માટે પણ તૈયાર રહેવું જ જોઈએ. સુખના પ્રભાવથી છકી ના જઈએ. સુખના નશામાં પડીને મિથ્યાભિમાની કે મોહાંધ બનીને જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

કુમાર્ગામી ના થઈએ. માનવતાનો મૃત્યુઘંટ વગાડીને દાનવતાના દૂત, પશુતાના પુરસ્કર્તા ના બનીએ. સુખ, સમૃદ્ધિ, શાંતિ, સંપત્તિનો સદુપયોગ કરીએ. જીવનના આત્યંતિક વિકાસ માટે એને માધ્યમ બનાવીએ. જાગૃતિપૂર્વક જીવીએ. ગણતરીપૂર્વકનાં સદ્બુદ્ધિથી સમલંકૃત બનીને ભરાયેલાં પગલાં ભરીએ.

સુખ તથા દુઃખ બંનેના દૃષ્ટા થઈએ. એમની પરિવર્તનશીલતાને પારખી લઈએ. સદાય વિચારીએ કે ‘આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે.’ રૂપના, યૌવનના, પદના, પ્રતિષ્ઠાના, સત્તાના, અભ્યુત્થાન અને અવનતિના, હર્ષ તથા વિષાદના, જન્મ ને મૃત્યુના આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે. આપણે ઈચ્છીશું કે નહિ ઈચ્છીએ તોપણ ચાલ્યા જશે.

—શ્રી યોગેશ્વરજી

(આત્માની અમૃતવાણી)

આ સંસારમાંથી તરી જવાનો માર્ગ એક જ છે તેને તમે ભક્તિ કહો, શરણાગતિ કે સમર્પણ કહો, કે પ્રેમ કહો, નામ જુદા છે. બાકી ભાવ એક જ. બાળકની બધી સંભાળ માતા રાખે છે. તેમ તમે પણ ઈશ્વરરૂપી મહાન માતાના બાળક બની જાવ. ઈશ્વરરૂપી માતાને પ્રેમ કરો પછી તમારી બધી જ જવાબદારીઓનો ભાર તે ઉપાડી લેશે ને તમારી બધી રીતે રક્ષા કરશે તમારે કોઈપણ જાતની ચિંતા કરવાની રહેશે નહિ.

—શ્રી યોગેશ્વરજી

(પરબડી)

॥ તપનો લાભ ॥

પતંજલિ હવે તપથી મળતા વિશેષ લાભનો વિચાર કરી રહ્યા છે. તેનો વિચાર કરવાની સાથેસાથે તપનો વિચાર પણ કરી લઈએ. કેટલાક લોકો તપ એટલે કષ્ટસહન એમ સમજે છે. શિયાળાની ઋતુમાં રાતે ગંગા જેવી ઠંડી નદીના પાણીમાં ઊભા રહેવું, ઉનાળામાં તીખા તાપમાં તપવું, બાવળના કાંટા પર અથવા તો ખીલાની પથારી પર પડ્યા રહેવું, હાથ ઊંચો કરીને વરસો સુધી ફર્યા કરવું, મકાનનો આશ્રય લીધા વિના ઝાડની નીચે રહેવું, કરપાત્રી થઈને જ ખાવું ને એવી એવી બીજી ક્રિયાપ્રક્રિયાને તપ કહે છે. તે તપ હોઈ પણ શકે ને ના પણ હોઈ શકે. તપની મુખ્ય કસોટી તેને નામે ચાલનારી કોઈ ક્રિયાને જોઈને તે ક્રિયાના બહારનાં સ્વરૂપ પરથી જ નથી કરાતી; તે માટે તો એના અંતરંગ સ્વરૂપને જોવું પડે છે. તેની પાછળની ભાવના કે સમજણનો વિચાર કરવો પડે છે. ને તે માનવના સ્વભાવ તથા સમગ્ર જીવન પર કેવી સારી નરસી છાપ પાડે છે તેને ધ્યાનમાં લેવું પડે છે. તપ બહારથી એનો આધાર લેનારની રુચિ, પ્રકૃતિ કે પસંદગી પ્રમાણે ગમે તે પ્રકારનું હોય તે જુદી વાત છે. કોઈકવાર તે વ્રત અથવા ઉપવાસ ને અનુષ્ઠાનને નામે પણ ચાલે છે. પરંતુ ખાસ યાદ રાખવાની ને જોવાની વાત તો એ છે કે 'તેથી મનની ઉત્તરોત્તર શુદ્ધિ થાય છે ખરી, મન સાત્ત્વિક થાય છે ખરું, દુન્યવી લાલસાઓથી મુક્તિ મેળવીને પરમાત્માનો પરિચય કરવા તૈયાર થાય છે, ને પરમાત્માનો પરિચય કરીને

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૩૭

શાંતિ ને મુક્તિ મેળવી લે છે. ખરું ? તે મેળવવા તૈયાર પણ થાય છે ?' એ પ્રશ્નોના ઉત્તર જો 'હા'માં મળતા હોય તો તપ બરાબર છે એમ સમજી લેવું ને 'ના'માં મળતા હોય તપમાં ક્યાંક ત્રુટિ છે એમ માનીને જરૂરી સુધારણા કરવા તૈયાર થવું.

તપ કોઈ આંખ મીચીને કરાતી કોઈ બળજબરી કે જડ ક્રિયા નથી, પણ વિકાસમાં મદદરૂપ થનારી સમજપૂર્વકની સાધના છે. એ યાદ રાખવાનું છે. ને એ રીતે જ એનો આધાર લેવાનો છે. તો જ તે ઉપયોગી થઈ શકે. યોગની સઘળી સાધના ને બીજી બધી જ નાની મોટી સાધના એક ઊંડા વિચારપૂર્વકની સાધના છે એ વાત ભૂલેચૂકે પણ નથી ભૂલવાની.

સમજપૂર્વક તથા પોતાના વિકાસને માટે કરાતા તપથી તન ને મન બંનેને મદદ મળે છે. તન નિર્મળ કે નિરોગી બને છે, ને મન પણ પોતાની મલિનતા અથવા આસુરી સંપત્તિનો ત્યાગ કરીને સ્થિરતા ધારણ કરે છે. તેવા મનને વશ થતાં પછી વાર નથી લાગતી. પછી તો તપને લીધે યોગીને તન ને મનની કેટલીક વિશેષ શક્તિની પ્રાપ્તિ પણ થાય છે. તેને જ સિદ્ધિ, કહે છે. મોટા કે નાના બનવું અદૃશ્ય થવું તથા દૂરદર્શન ને દૂરશ્રવણ જેવી સિદ્ધિ, પછી વિકાસના નિયમરૂપે આપોઆપ જ આવી મળે છે. તપને લીધે જે તન ને મનની શુદ્ધિ થાય છે તે પણ એક મોટી સિદ્ધિ જ છે.

—શ્રી યોગેશ્વરજી

(યોગદર્શન)

ઈશ્વરને શરણે જવાથી કે ઓળખવાથી માણસ બધા જ પ્રકારના બંધનથી મુક્ત થઈ પરમાનંદ મેળવી શકે છે.

૩૮

અધ્યાત્મ

॥ જેવી અભીપ્સા એવું જીવન ॥

આ રીતે ઈશ્વરના આશીર્વાદ પામવા માટે ગુણોની કેળવણીની જરૂર છે. આ તાલીમ કે કેળવણીમાં સૌથી નિર્ણાયક બાબત છે વ્યક્તિનો ઈશ્વર સન્મુખ રહીને જીવન જીવવાનો દૃઢ સંકલ્પ. એ વ્યક્તિની દૃષ્ટિ કોઈ સાંસારિક સિદ્ધિ પામવા તરફ નહિ, પરંતુ પરમનો સ્પર્શ પામવા પ્રત્યે હશે. પ્રત્યેક કાર્ય કરતી વખતે એ વિચાર કરશે કે આનાથી એ પ્રસન્ન થશે કે નારાજ ? એના જીવન-વ્યવહારના તોલમાપનો કાંટો એ હશે. જેનાથી પરમ રાજી થાય એવું કરવું, નારાજ થાય એવું કદી ન કરવું. આમ વ્યક્તિગત રાજીપાને બદલે પરમના રાજીપાનો સતત ખ્યાલ કરવાનો રહે. આને પરિણામે એવો કાર્યવિવેક જાગશે કે અવળે માર્ગે કે કુસંગ તરફ એ ડગલું પણ નહિ માંડે. અકલ્યાણકર માર્ગો પર એ 'નો એન્ટ્રી'નું બોર્ડ લગાવશે. શુભ કે મંગલદાયી માર્ગો તરફ એની સહજ ગતિ થશે અને જેમ આગળ વધશે તેમ ઊર્ધ્વ કલ્યાણગામી નવા નવા માર્ગો મળતા રહેશે. પાનખરમાં વૃક્ષ પરથી પર્ણો ખરે તેમ દુર્ભાવોનાં પર્ણો ખરી પડશે.

કઈ રીતે ઈશ્વર સન્મુખ રહી શકાય ? ઈશ્વરને એ બે પ્રકારે સન્મુખ રાખશે : એક તો પોતાના પ્રત્યેક કાર્યમાં ઈશ્વરને હાજર-નાજર રાખશે અને બીજું કે એ ઈશ્વરના ગુણોનું અવિરત ચિંતન કરીને એવા ગુણોની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયાસ કરશે. એ ગુણો પોતાના વ્યક્તિત્વમાં ખીલવવા માટે સભાન બનીને પ્રયત્ન કરશે. જીવનવ્યવહારમાં જાગતાં પ્રબળ પ્રલોભનો અને આકર્ષણોની વચ્ચે રહીને એ આ દિવ્ય ગુણોનું હૃદયમાં અવતરણ કરવા અને પછી એ અવતરિત થયેલા ગુણોને

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૩૯

વ્યવહારમાં પ્રગટાવવાનો પ્રયાસ કરશે.

માણસની ભીતરમાં ગુણ અને અવગુણ, પ્રકાશ અને અંધકાર, દેવ અને દાનવ બંને એકસાથે વસેલા હોય છે. કોઈ પણ વ્યક્તિ પૂર્ણરૂપે ગુણવાન કે પૂર્ણરૂપે અવગુણ ધરાવતી હોતી નથી. સમજદાર વ્યક્તિ પોતાના ગુણોને ખીલવે છે અને અવગુણો પર કાબૂ રાખે છે. અવગુણોને ઓગાળતાં જઈને ગુણો ખીલવીને જીવનબાગમાં ગુલાબરૂપે પ્રગટાવતો રહે છે. અવગુણ ધરાવનારી વ્યક્તિના હૃદયમાં ગુણ વિદ્યમાન તો હોય છે, પરંતુ એ શુભ ગુણો કે શુભ ભાવોને દબાવીને અને કચડી નાંખીને પોતાના અવગુણોને વધુ ને વધુ ઉશ્કેરતો, પોષતો અને બહેકાવતો રહે છે. અહંકારી વ્યક્તિ કોઈ કામ સિદ્ધ થાય ત્યારે 'આ કાર્ય પોતે સિદ્ધ કર્યું છે' એવા અહંકાર પર મુસ્તાક રહીને સર્વત્ર ધૂમતો હોય છે. એ નિષ્ફળ જાય ત્યારે એને તેથી ઘોર સંતાપ થાય છે, જીવનમાં હતાશા આવે છે અને એ આત્મહત્યા કરવા સુધી દોડી જાય છે.

માનવ સ્વ-જીવનને ઈશ્વરસન્મુખ કરશે એટલે આપોઆપ એની દૃષ્ટિ એના ભીતરમાં રહેલા ગુણોની સન્મુખ જશે. આપણી સમક્ષ વાલિયા લૂંટારામાંથી ઋષિ વાલ્મીકિ બન્યાનું દૃષ્ટાંત છે જ. જેમ જેમ એના ગુણો પ્રગટ થશે, તેમ તેમ ઈશ્વરના આશીર્વાદ પામવાની ક્ષમતાવાળું એનું વ્યક્તિત્વ ઘડાતું જશે. આવા ઈશ્વરી આશિષની ઈચ્છાથી વ્યક્તિના અહમ્ ભાવનું નિગરણ થશે. આથી જીવનમાં જે કંઈ શુભ કાર્ય થાય છે, તેમાં 'હું તો નિમિત્ત છું, આ કાર્ય કરનાર તો ઈશ્વર છે' એમ માનનાર ગુણવાન વ્યક્તિને જીવનની સફળતા ઉચ્છૃંખલ બનાવતી નથી અને નિષ્ફળતા ઘોર નિરાશામાં ડુબાડી શકતી નથી.

૪૦

અધ્યાત્મ

વ્યક્તિ ઈશ્વરને પ્રસન્ન કરવાનો પ્રયત્ન કરશે, ત્યારે આપોઆપ એ વ્યક્તિ અન્યને સહાયરૂપ થવાનો પુરુષાર્થ કરશે. સ્વહિતની કેન્દ્રિતતામાંથી બહાર નીકળી એ પરહિતનો વિચાર કરશે. પોતાના સ્વાર્થનું કામ કરવાને બદલે પરમાર્થનું કામ કરતાં એને પ્રસન્નતા થશે અને એનો 'માંદ્યલો' રાજી રાજી થઈ જશે. સમય જતાં આવી વ્યક્તિ અન્યનાં સુખ, આનંદ અને પ્રસન્નતામાં પોતાનું સુખ અનુભવતી થશે. બીજાના ચહેરા પર સુખની છાલકો જોઈને તે પોતાના અંતરમાં અપૂર્વ ઉલ્લાસ અનુભવશે. ઈશ્વરસન્મુખ માનવી પોતાના આત્માની ઓળખની સાથોસાથ દુઃખી અને સંતમ જીવો પર આપોઆપ ક્રુણા વરસાવતો રહેશે. પારકાની ચિંતા કરનાર સ્વાભાવિક રીતે પોતાના ઘરના પરિવારજનોની ચિંતા તો કરતો જ હોય. એ સમજે છે કે એની પહેલી સેવા એના ઘર અને કુટુંબથી શરૂ થઈ છે, આથી જ માતાપિતાની સેવાથી માંડીને દીન-દુઃખિયાંની સેવા સુધી એના કાર્યનો અનુબંધ સધાતો રહેશે.

'જેવી અભિપ્સા એવું જીવન' એ સૂત્રને લક્ષમાં રાખીને વિચારીએ તો એ બાબત મહત્વની બનશે કે પરમાત્માની તડપન ધરાવનાર પાસે એવું જીવન છે ખરું ? વાસના, સત્તા કે સંપત્તિની એષણા ધરાવનાર પોતાની ઈચ્છાપૂર્તિ માટે એમાં કેટલો બધો નિમગ્ન હોય છે ! આ બધા કરતાં અતિ ઉચ્ચ એવી પરમાત્માની તૃષ્ણા હોય તો જીવન કેવું હોવું જોઈએ. જેમ ધનનો માપદંડ છે, સત્તાનો માપદંડ છે એમ પરમાત્માનો માપદંડ પણ છે અને એ માપદંડ મુજબ સાધકના હૃદયમાં એ ભૂમિકાને યોગ્ય ભાવના, તડપ, તીવ્રતા અને દૃઢતા જાગવી જોઈએ.

—પદ્મ શ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ

॥ જીવનની વરવી વાસ્તવિકતા ॥

શંકરાચાર્યજી પાંચમા શ્લોકમાં આપણા જીવનની એક વરવી વાસ્તવિકતાનું દર્શન કરાવે છે.

યાવત્ વિક્તોપાર્જનસક્તસ્તાવન્નિજ્ઞપરિવારો રક્તઃ ।

પશ્ચાજ્જીવનિ જર્જરદેહે વાર્તા કોઽપિ ન પૃચ્છતિ ગેહે ॥૫ ॥

યાવત્-જ્યાં સુધી, વિક્ત-ઉપાર્જન-સક્તઃ-ધન કમાવામાં લાગેલો છે, તાવત્-ત્યાં સુધી, નિજપરિવારઃ-પોતાનો પરિવાર, રક્તઃ-વળગેલો છે, પશ્ચાત્-પછીથી, જીવતિ-જીવે છે, જર્જરદેહે-દેહ જીર્ણ (જર્જરિત) થાય ત્યારે, વાર્તામ્-સમાચાર, ખબર અંતર, કઃ અપિ-કોઈપણ, ન પૃચ્છતિ-પૂછતું નથી, ગેહે-ઘરમાં.

જ્યાં સુધી (મનુષ્ય) ધન કમાવામાં લાગેલો છે ત્યાં સુધી તેનો પરિવાર તેને વળગેલો (આસક્ત) રહે છે. પછીથી જ્યારે દેહ જીર્ણ થાય છે ત્યારે ઘરમાં કોઈ તેની ખબર અંતર પૂછતું નથી. (૫)

સમસ્ત સંસાર સ્વાર્થ પરાયણ છે. સહુ સ્વાર્થનાં સગાં છે. મૂર્ખ મનુષ્યો મારું મારું માની પોતાનાં સગાં સંબંધીઓ પાછળ આસક્ત થાય છે, સતત તેમની ચિંતા કર્યા કરે છે. પરંતુ જીવનની વાસ્તવિકતા તો એ છે કે માણસ જ્યારે મોટી માંદગીમાં સપડાય છે અને દવા-સારવારમાં ખૂબ ખર્ચ થાય છે, બેન્ક બેલેન્સ ખતમ થવા લાગે છે ત્યારે સગાંસંબંધીઓનું વર્તન બદલાઈ જાય છે. એમાંયે ધન કમાવાની શક્તિ અને વય ગુમાવેલો, શરીરથી જીર્ણ થયેલો મનુષ્ય માંદો પડે કે ન પણ પડે તોયે ઘરમાં કોઈપણ સદસ્ય તેની ખબર અંતર પૂછતો નથી.

મનુષ્ય માત્ર સંબંધોમાં સલામતી શોધે છે. પતિ, પત્ની, પિતા, માતા, પુત્ર, પુત્રી, ભાઈ, બહેન વગેરે પ્રમાણમાં નિકટના સગાં કહેવાય છે. સુખમાં કે દુઃખમાં, સંપત્તિમાં કે વિપત્તિમાં આ બધાં સગાં અને સ્નેહી સંબંધીઓ, મિત્રો મદદ માટે, હૂંફ આપવા હંમેશા તત્પર રહેશે એમ માણસ માનતો હોય છે. પણ શંકરાચાર્ય આ શ્લોકમાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં સંભળાવે છે કે એવી આશા રાખવી વ્યર્થ છે. તમે જો એમ માનતા હો કે તમારો પરિવાર અને મિત્રો તમારી સાથે પ્રેમના તાંતણે બંધાયેલો છે તો સમજી લો કે તમે જ્યાં સુધી અર્થોપાર્જન કરવા સક્ષમ છો અને તેમની આશા-આકાંક્ષાઓ પૂરી કરી શકો છો ત્યાં સુધી એ બરાબર છે. જેવા તમે વૃદ્ધ થશો, કમાવાની શક્તિ ગુમાવી બેસશો, તમારું બેન્ક બેલેન્સ ખાલી થઈ જશે ત્યારે આ બધા પૈકી કોઈ તમને માન સન્માન આપશે નહિ, અરે, તમારા ખબર અંતર પણ પૂછશે નહિ. તમારા ઘરમાં જ કોઈ તમારી સાથે વાત કરશે નહિ.

અત્યારે ભલે લોકો તમને માન આપતા હોય, તમારી પ્રશંસા કરતા હોય. તેઓ એમ કહે છે એનું કારણ એ જ છે કે તમે અત્યારે સફળ વ્યક્તિ છો. તમે સારા સંગીતકાર છો, સફળ વકીલ છો, મોટા ડોક્ટર છો, લોકપ્રિય રાજનેતા છો, ઉદ્યોગપતિ છો, વૈજ્ઞાનિક છો, સાહિત્યકાર-કલાકાર છો અને પર્યાપ્ત પૈસા કમાવા સક્ષમ છો. પરંતુ તમારી એ ક્ષમતા જ્યારે ક્ષીણ થશે, તમારું શરીર, સ્વાસ્થ્ય તમને સાથ નહિ આપે ત્યારે તમને તમારાં સગાં વહાલાં, સ્નેહી સંબંધીઓના વર્તનથી, વલણથી આઘાત લાગશે. પરંતુ દુનિયા એવી જ છે, અનાદિ કાળથી આમ જ ચાલે છે.

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૪૩

સંસ્કૃતમાં એક સૂક્તિ છે : ‘સર્વે ગુણાઃ કાંચનમાશ્રયન્તે’ અર્થાત્ સુવર્ણ (સંપત્તિ)માં સર્વે ગુણો રહે છે. જેની પાસે સોનું છે, સંપત્તિ છે તેને બધા માન આપે છે. ગુજરાતીમાં પણ એક ઉક્તિ પ્રચલિત છે : ‘નાણા વિનાનો નાથીઓ, નાણે નાથાલાલ.’ જેની પાસે નાણું એટલે કે ધન નથી તેને સહુ નાથીઓ કહી અવગણે છે પણ એ જ વ્યક્તિ પાસે નાણું આવી જાય તો લોકો તેને નાથાલાલ કહી સન્માન આપે છે. જે માણસ પૈસા કમાવા સક્ષમ ન હોય. કશું અર્થોપાર્જન ન કરતો હોય તેને સમાજના લોકો તો માન સન્માન આપતા નથી જ પણ તેના પરિવારના લોકો પણ તેને માન નથી આપતા. પ્રેમ નથી કરતા. બે ત્રણ વર્ષ સુધી રાજ્યના મુખ્યમંત્રી રહેલા પ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રિય નેતા પણ જો ચૂંટણીમાં હટી જાય, સત્તા ગુમાવે અને અધૂરામાં પૂરા ભ્રષ્ટાચારના આરોપથી જેલ ભેગા થાય તો અગાઉ તેમના ચરણસ્પર્શ કરનાર માણસો પણ હવે તેમના સામે જોવાનું પસંદ કરશે નહિ, તેમની સાથે વાત કરવા ઈચ્છશે નહિ. આનું નામ જ સંસાર છે. પ્રાચીન કામથી આમ જ ચાલતું આવ્યું છે.

બૃહદારણ્યક ઉપનિષદમાં ઋષિ યાજ્ઞવલ્કય પોતાની પ્રિય પત્ની મૈત્રેયીને માનવ જીવનનું આ સત્ય સમજાવતાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે કે

ના વાડરે પત્યુઃ કામાય પતિઃ પ્રિયો ભવતિ, આત્મનસ્તુ કામાયિ પતિઃ પ્રિયા ભવતિ । ૨-૪-૫ અરે, પાગલ ! પત્ની પતિને ચાહવા માટે, પતિના આનંદ માટે નથી ચાહતી પણ પોતાની ખુશી માટે ચાહે છે. આવું જ પતિના પત્ની પ્રત્યેના તથા અન્યોન્યના સંબંધમાં જાણવું એમ કહી તેઓ સામાન્ય સત્ય સંભળાવે છે : ‘આત્મનસ્તુ કામાય સર્વ પ્રિયં મયતિ ।’ અર્થાત્

૪૪

અધ્યાત્મ

પોતાના હિત માટે બધાં પ્રિય હોય છે. પોતાને બીજું કોઈ સુખ આપી શકે નહિ પણ પોતાનું સદ્વર્તન તેમજ સત્ય માર્ગનું અનુસરણ અને વાસ્તવિક દૃષ્ટિ જ સુખ આપી શકે.

આપણે એ સમજી લેવું જોઈએ કે આપણો ઉદ્ધાર આપણા સિવાય બીજું કોઈ કરી શકે નહિ. ભગવાને પણ ગીતામાં (૬-૫) આ વાત આ શબ્દોમાં સ્પષ્ટ કરી છે :

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।

आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥

અર્થાત્ પોતાની મેળે જ પોતાનો ઉદ્ધાર કરવો, મનુષ્યે પોતાની અધોગતિ ન કરવી, કેમ કે પોતે જ પોતાનો બંધુ (મિત્ર) છે અને પોતે જ પોતાનો શત્રુ છે. પછીના શ્લોકમાં ભગવાન વધુ સ્પષ્ટતા કરતાં કહે છે કે જેણે પોતાના મનને જીત્યું છે તેને માટે તે મન મિત્ર સમાન સહાયક બને છે અને જેણે તે ન જીત્યું હોય તેની સાથે તે મન શત્રુની પેઠે વર્તે છે. એક ઉપનિષદમાં પણ કહ્યું છે-‘મન એવ મનુષ્યાણાં કારણં બન્ધમોક્ષયોઃ ।’ મન જ મનુષ્યના બંધન અને મુક્તિનું કારણ છે. પોતાના મનને મિત્ર બનાવી પરમાત્મપ્રીતિ તેમજ આત્મસાક્ષાત્કારને જ પરમ કર્તવ્ય માનનાર મનુષ્ય સ્વાર્થી નહિ પણ સાચા અર્થમાં પરાર્થી છે, પરમાર્થી છે. તે પોતાના મોહમુક્ત અને વિવેકપૂર્ણ જીવનમાં જે કંઈ કરશે તે પોતાની નજીકમાં તેમજ દૂરનાં સૌ કોઈના કલ્યાણમાં જ પરિણમશે. ‘આત્માર્થે પૃથિવીં ત્યજેત્’ (જરૂર પડે તો) આત્મા માટે આખી પૃથ્વીનો ત્યાગ કરવો એમ કહેનાર મહાભારત આત્માર્થીની વિવેકપૂર્ણ જીવનદૃષ્ટિની સર્વોપરકારકતા તરફ જ આંગળી ચીંધે છે.

સ્વજનોના મોહમાં ગળાડૂબ મનુષ્ય પોતાની અવસ્થા જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

બદલાતાં તેજ સ્વજનોના વ્યવહારમાં જ્યારે પ્રીતિનો અભાવ જુએ છે ત્યારે ખૂબ હતાશ અને દોષદર્શી બની જાય છે. પરંતુ આ પરિસ્થિતિ માટે બીજું કોઈ નહિ પણ તે પોતે જ પૂરેપૂરો જવાબદાર છે; કારણ કે તેણે વાસ્તવિકતાને ક્યારેય પિછાણી જ નહોતી. તેથી જ્યારે જીવનનું વરવું સત્ય નગ્નરૂપમાં સામે આવીને ઊભું રહે છે ત્યારે તેની માન્યતાઓના ભુક્કા થઈ જતા જોઈ તે અકળાય છે અને વ્યર્થ વલોપાત કરી અનિવાર્યપણે આવી પડેલી યાતનાને અનેકગણી વધારી મૂકે છે.

પત્ની અને પરિવારના મોહમાં વિવેક વિસરી ભાન ભૂલી પ્રાયેતસ્ (વાલિયો લૂંટારો) પાપના, અન્યાય, અત્યાચારના માર્ગે ખૂબ જ આગળ વધી ગયો હતો પરંતુ તેના પુણ્યના ઉદય થવાથી તેને મહર્ષિ નારદ મળી જાય છે અને તેને સત્યનો સાક્ષાત્કાર કરાવે છે. એ સત્ય અત્યંત કટુ હતું, વરવું હતું પણ હતું તો સત્ય જ. માતા-પિતા જ નહિ તેની પ્રિય પત્ની છાયા પણ તેના પાપમાં ભાગીદાર થવાની ના પાડી દે છે ત્યારે મોહમાં મૂઢ થયેલા પ્રાયેતસ્ના પગ તળેથી જમીન સરકી જાય છે. પરંતુ વરવા વાસ્તવનું ભાન થતાં તે પરિવારનો ત્યાગ કરી નારદ મુનિએ ચીંધેલો માર્ગે આગળ વધે છે અને આત્મસાક્ષાત્કાર કરી મહર્ષિ વાલ્મીકિ બની જગતને મહાકાવ્ય ‘રામાયણ’ની ભેટ આપે છે.

જીવનનું વરવું સત્ય એ જ છે કે પરિવાર અને સ્નેહીસંબંધી મિત્ર મંડળને તમારામાં પ્રેમ નથી, તમારી સંપત્તિ-સત્તા-પ્રતિષ્ઠા પર પ્રેમ છે. જેવી સંપત્તિ-સત્તા-પ્રતિષ્ઠા તમારા હૃદયમાંથી સરકી જશે. તેમનો પ્રેમ પણ ઓસરી જશે, અદૃશ્ય થઈ જશે. ભારતના બહુ મોટા ઉદ્યોગગૃહના માલિક વિજયપત સિંધાનિયા

રેમન્ડ ગ્રુપના ચેરમેન અને ૨૦૦૫ થી ૨૦૦૬ દરમિયાન મુંબઈના શેરીફ પણ હતા. ૬૭ વર્ષની વયે ગરમ બલૂનમાં મુસાફરી કરી તેમણે વિશ્વ વિક્રમ સ્થાપ્યો હતો. નારાયણ મૂર્તિ પછી ૨૦૦૭માં તેઓ આઈ.આઈ.એમ. અમદાવાદના ચેરમેન પણ બન્યા હતા. ભારત સરકારે તેમને ૨૦૦૬માં પદ્મભૂષણથી સન્માનિત કર્યા હતા. તેમણે રેમન્ડ ગ્રુપની ચેરમેનશીપ પોતાના પુત્ર ગૌતમ સિંઘાનિયાને સોંપી. ૩૦૦ મિલિયન ડોલરની કંપની પુત્રને સોંપ્યા પછી અત્યારે તેમની હાલત દયનીય થઈ ગઈ છે. પુત્ર તેમને કશું આપતો નથી અને તેઓ તથા તેમનાં પત્ની જાણે કે નિરાધાર દશામાં જીવી રહ્યા છે.

મહાન નાટ્યકાર શેક્સપિયરે પોતાના પ્રસિદ્ધ નાટક 'કિંગ લિયર'માં વરવી વાસ્તવિકતા કુશળતાપૂર્વક દર્શાવી છે. તેમણે દર્શાવ્યું છે કે એંસી વર્ષની ઉંમરે કિંગ લિયર રાજસત્તા અને સંપત્તિ પોતાની ત્રણ પુત્રીઓને સરખે ભાગે આપી નિવૃત્ત થાય છે. તે રાજા હતો ત્યારે તેની સારસંભાળ લેનારી પુત્રીઓ તે નિવૃત્ત થાય છે પછી તેની અવગણના કરે છે. કિંગ લિયરે પછી તો પોતાનું પેટ ભરવા માટે પણ શેરીઓમાં ભીખ માંગવી પડે છે.

દુનિયાની સાત અજાયબીઓમાં જેની ગણના થાય છે તે પ્રેમસ્મારક તાજમહેલ બંધાવનાર મોગલ બાદશાહ શાહજહા પણ વૃદ્ધ થતાં તેનો પુત્ર ઔરંગઝેબ બીજા ભાઈઓને મારી નાંખીને સિંહાસન પડાવી લે છે એટલું જ નહિ પિતા શાહજહાને મૃત્યુ સુધી કેદ કરી રાખે છે. આવા કપૂતને પેદા કરવા બદલ શાહજહા મૃત્યુ પર્યંત પસ્તાવો કરી દુઃખી થાય છે. ઈતિહાસમાં આવા તો અનેક દૃષ્ટાંતો જોવાં મળે છે. એ બધાં દૃષ્ટાંતો

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૪૭

શંકરાચાર્યે આ શ્લોકમાં ઉચ્ચારેલા સત્યને સાચું ઠેરવે છે.

શેક્સપિયરે તેના બીજા જાણીતા નાટક 'ઓથેલો'માં લખ્યું છે, 'Repetition is an idle, Most false imposition, often got irithout merit and lost nithout deserving it.' વાસ્તવમાં ખ્યાતિ, પ્રખ્યાતિ વ્યક્તિ પર લાદવામાં આવે છે. ઘણીવાર તો વ્યક્તિને તેની યોગ્યતા વિના પણ ખ્યાતિ સાંપડતી હોય છે. પરંતુ જ્યારે તેને ખ્યાતિ, પ્રસિદ્ધિ અને સંપત્તિ સાંપડે છે ત્યારે તેનાં સગાં-સંબંધીઓ તેનો ભરપૂર લાભ ઉઠાવે છે. એ લાભ મળે છે માટે જ તેઓ તેને માન સન્માન, પ્રેમ પ્રદાન કરે છે, પણ વય વધતાં અને શક્તિ-સામર્થ્યનો ક્ષય થતાં સત્તાસંપત્તિ પણ સરકી જાય છે, ખ્યાતિ-પ્રખ્યાતિ પણ ઓસરી જાય છે અને સગાંસંબંધીઓનો સ્નેહપ્રેમ, ઉમળકો પણ ઓગળવા લાગે છે, ઓસરવા લાગે છે. એ વખતે ખ્યાતિ, પ્રસિદ્ધિ, માન, સન્માન, સ્નેહને સાચાં માનનાર મનુષ્ય મોહભંગ થવાથી દુઃખી, વ્યથિત થઈ જાય છે.

સાંસારિક, ભૌતિક પદાર્થોમાં સુખ-આનંદ આપવાની ક્ષમતા છે જ નહિ. તેમાંથી સુખ સાંપડે છે એમ માનનાર માણસ ભ્રમમાં જ જીવે છે. જ્યારે એ ભ્રમનું નિરસન થાય છે ત્યારે તે આઘાત પામે છે, દુઃખી થાય છે. આવું ન થાય એ માટે જ આચાર્ય આ શ્લોકમાં આપણને સમયસર ચેતવી દે છે અને સાચા સુખનો માર્ગ પણ દર્શાવે છે : 'ભજ ગોવિંદમ્', ભગવાનનું ભજન કરો. ભગવાનને ભજવા એટલે પામવા. 'શિવોભૂત્વા શિવં યજેત' (શિવ થઈને શિવની ઉપાસના કરો) એ આપણી સંસ્કૃતિનો આદર્શ છે. ઈશ્વરને ભજવા એટલે એમને પામવા, એમનો સાક્ષાત્કાર કરવો અને એમને આત્મારૂપે હૃદયાકાશમાં

૪૮

અધ્યાત્મ

અનુભવવા ઈશ્વર સાક્ષાત્કાર એ હકીકતમાં આત્મસાક્ષાત્કાર જ છે કેમકે આત્મા અને પરમાત્મા બે ભિન્ન નથી એક જ છે. આત્મા જ આનંદ સ્વરૂપ છે, સુખસ્વરૂપ છે. આત્મા સિવાય સંસારમાં ક્યાંય સુખ-આનંદ છે જ નહિ, તેથી તો આચાર્ય આપણને વારંવાર ગોવિંદને ભજવા કહે છે.

મનુષ્ય સુખની સાથે સલામતી પણ ઝંખે છે. વાસ્તવમાં સંપત્તિ, સત્તા, સ્વજનોમાં તે સુખ-સલામતી શોધે છે. જે વસ્તુ જ્યાં ન હોય ત્યાં શોધવાથી નિષ્ફળતા, નિરાશા જ હાથ લાગવાની. તેથી સંસારમાંથી, સાંસારિક સંબંધોમાંથી સુખ શોધનાર અંતે હતાશ થઈ દુઃખી જ થાય છે. જીવનની સાચી સમજ મેળવી મનુષ્યે સાચું લક્ષ્ય નિર્ધારિત કરી સતત એ લક્ષ્ય પર નજર રાખી, તે પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. ક્યાં અને ક્યારે ? હમણાં અને અહીં જ. આવી અત્યંત અનિવાર્ય અને મહામૂલ્યવાન મિલકત (સુખ-શાંતિ-શાશ્વત આનંદ) મેળવવા માટે આજે, અત્યારે અને અહીં જ મચી પડવું જોઈએ, કેમકે કાલ (ભવિષ્ય) આપણા હાથમાં નથી. તે આવશે ત્યારે આપણે પ્રયત્ન કરવા સક્ષમ હોઈશું કે નહિ એ આપણે જાણતા નથી. વર્તમાનની ક્ષણ જ આપણા હાથમાં છે અને વર્તમાનમાં આપણે ઈચ્છીએ તે કરવાની સ્વતંત્રતા આપણને આપવામાં આવી છે. એ સ્વતંત્રતાનો લાભ લઈ જે શક્તિઓ આપણી પાસે છે તેનો સદુપયોગ કરી મળેલી તકને ઝડપી લેવામાં જ ડહાપણ છે, શાણપણ છે.

—ડૉ. પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૪૯

॥ સુસ્મિતા ‘મા’ સર્વેશ્વરી ॥

જય કુપાળુ ‘મા’. પ્રણામ ‘મા’ ! નવરાત્રી પર્વે હે મહાદેવી ! તમારા સર્વે ભક્તોના પ્રણામ થેન્ક યુ ‘મા’. આપે અમારાં માટે આ ઝૂં ‘મા’ પર્વ યોજીને નવરાત્રી ને “મા સંનિધિ પર્વ” બનાવી દીધું છે. સાચે જ ‘મા’ તમારા સ્મિતવદના સ્વરૂપનાં દર્શન અમારો દિવસ સફળ કરી દે છે.

હા, ‘મા’નું સ્મિત, ‘મા’નું સ્મિત એટલે વહાલ, ઉષ્મા એના અંકની હૂંફ, મીઠો આવકાર, ‘મા’નું સ્મિત એટલે વસંત નો પમરાટ, ‘મા’નું સ્મિત એટલે ray of hope, આશાનું કૂટું કિરણ, ‘મા’નું સ્મિત એટલે ઝાકળની નિર્મળતા, ‘મા’નું સ્મિત એટલે વણમાગે અપાયેલું અભયદાન, ‘મા’નું સ્મિત એટલે આપણને મળતો આત્મવિશ્વાસનો ગૂંજારો, ‘મા’નું હાસ્ય એટલે એક ફકીરની બેફિકરાઈ, ‘મા’નું સ્મિત એટલે આ પૃથ્વીપટની માત્ર એક જ નિષ્કામ પ્રેમની ગંગામાં એક ડૂબકી.

એવું કેમ છે ? આજના જમાનાનો ગણત્રીબાજ માણસ, સામેવાળાને દાંત પણ હિસાબ પ્રમાણે જ દેખાડે છે. જેટલો કામનો સામેનો વ્યક્તિ, તેટલી લાંબી એની હાસ્યની રેખા ત્યારે ‘મા’નો નિર્વ્યાજ, નિષ્કામ પ્રેમ તો પળેપળે સંસાર માટે વહ્યા જ કરે છે. ‘મા’નું સ્મિત, ‘મા’ના આપણા માટે ના મબલખ પ્રેમનો આકાર છે.

“I smile like a flower, not only with my lips, but with my whole being.” સૂઝી સંત રૂમી કહે છે : “હું પુષ્પની જેમ મારા આખા અસ્તિત્વ થી હસું છું, માત્ર હોઠોથી નહિ.”

૫૦

અધ્યાત્મ

‘મા’ તો સ્વયં આનંદસ્વરૂપ છે. એટલે જ ‘મા’ની મુસ્કાન તેમના મુખારવિંદ પૂરતી સીમિત નથી ‘મા’નું સ્મિત એમના ભીતરી સચ્ચિદાનંદની બાહરી અભિવ્યક્તિ છે અને એટલે જ એ બાહરી વાતાવરણ, પરિસ્થિતિ થી અલિપ્ત છે. ગમે એવી વિકટ પરિસ્થિતિમાં પણ, એ ટકી રહે છે, અડગ રહે છે, પરિસ્થિતિ ને માત કરે છે. એના અનેક ઉદાહરણો આપડે જોયા છે. એક મહત્ત્વનું ઉદાહરણ યાદ આવે છે કે ૨૦ થી પણ વધારે વર્ષ પહેલાં, એક નવરાત્રીમાં, ‘મા’નો જ્યારે અકસ્માત થયો હતો. અકસ્માતની એ વેદના વચ્ચે, ‘મા’ હોસ્પિટલમાં જે એમને જોવા આવે એમને હસાવે. ‘મા’ના અકસ્માત વખતે હોસ્પિટલમાં પાડેલા પ્રત્યેક ફોટા કે સ્વરૂપ અને એમાંનું સ્મિત-એમના આનંદમૂર્તિ સ્વરૂપની ઝાંખી કરાવે છે.

‘મા’નું હાસ્ય, કે સ્મિત એ એમના પવિત્ર અંતરતમનો ઊભરો છે, એટલે જ પ્રત્યેક આત્માને એ આકર્ષી શકે છે. એને ભાષા, દેશનાં બંધન નડતાં નથી. આપણે જોયું છે, દેશમાં કે પરદેશમાં. કોઈપણ અજાણ વ્યક્તિ, કે પ્રથમવાર પૂજ્ય ‘મા’ પાસે આવનાર વ્યક્તિ તરત કહે છે, “એમનું સ્મિત કેવું મોહક છે” “હર સ્માઈલ ઈઝ સો એટ્રેક્ટીવ, આઈ લવ હર સ્માઈલ” અને એટલે જ ‘મા’નું સ્મિત સમસ્ત સંસારનું છે, સમસ્ત સૃષ્ટિની એ સંપત્તિ છે.

Mother Teresa says : peace begins with a smile. but for us peace IS MAA's smile. Om Maa's smile is the definition of our peace. ‘મા’ની મુસ્કાન એ આપણી શાંતિની પરિભાષા છે.

આપણા જીવનમાં ગમે તેટલા, ને ગમે એવા પ્રશ્નો હોય, સ્ટ્રેસ હોય, પણ આપણે જો ‘મા’ પાસે આવી જઈએ, કે ‘મા’નો જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

એક ફોન પણ આવી જાય, ને એમના સ્મિત ના ધનુષ્યમાંથી એક પ્રેમનું બાણ આપણને એ મારે, તો આપણા દુઃખનો વધ થઈ જાય. આપણને બધાને એવા અનુભવો છે જ. કોઈકવાર ખૂબ અશાંત મને ‘મા’ પાસે પહોંચીએ, એવું વિચારતા હોઈએ, “આજે તો ‘મા’ પાસે બેસીને મારે ખૂબ રડવું છે” ને ‘મા’ આવીને એક સ્માઈલ આપે, તો એ દુઃખ મટી જાય ! એ હાસ્ય ચેપી છે એને જોઈ આપણે સ્મિત આપવા માંડીએ છીએ ! અચાનક એ વિકરાળ રાક્ષસ સમું દુઃખ વામન બની જાય છે. કારણ કે ‘મા’નું એ સ્મિત આપણી ઢાલ બની જાય છે. The arc of Maa's smile becomes our protective shield.

‘મા’ એમના એક સ્મિતનું દાન આપણને દઈ દે એટલે ગમે એવા રોગ, ગમે એવા સ્ટ્રેસ બધા સામે લડવાની, કે એ દુઃખને હસી કાઢવાની શક્તિ આપણામાં આવી જાય છે. “પૂજ્ય ‘મા’નું સ્મિત એટલે : સર્વ રોગોની ઔષધિ, સર્વ પ્રશ્નોનો પૂર્ણવિરામ, અને સર્વ ચિંતાની હોળી.”

‘મા’ તો મૌન છે, પણ એમનું સ્મિત આપણને ઘણું ઘણું કહી દે છે, આપી દે છે. ‘મા’ આપણને સદાયે હસતા રહો એમ શીખવે છે, ‘મા’ એ લખ્યું પણ છે “હસતા રહો, હસાવતા રહો, આનંદથી ઉભરાતા રહો.”

૨૦૧૩માં સ્વર્ગારોહણમાં યુવાશિબિર થઈ હતી. કોઈક યુવાન પ્રશ્ન પૂછે છે : “મા, તમારા બાળક તરીકે અમારે શું કરવું જોઈએ ?” પૂજ્ય ‘મા’નો જવાબ એવો ન હતો કે ૧૧ માળા કરો, નિયમો કરો, સાધના કરો...પૂજ્ય ‘મા’નો જવાબ હતો : “હસતા રહો”. આ એક ખૂબ મોટો અને મધુર સંદેશ ‘મા’ આપે છે. એટલે એવું લાગે કે ‘મા’ને મન હસવું એ પણ

સાધના છે. તો વડીલોને પણ 'મા' કહે છે, “હસતાં હસતાં ખસતા રહો.” એટલે સૌને 'મા' હસવાનો મંત્ર આપે છે ને પોતે પણ પાળે છે.

'મા' સ્વયં આત્મભાવમાં સ્થિત છે. એમની લીલા એ પોતે સાક્ષીભાવે જોયા અને માણ્યા કરે છે. તો 'મા' સ્વયં પણ એમના સ્મિતની વિશિષ્ટતા ને જાણે અને માણે છે. 'મા' એ એક પદ લખ્યું છે :

“સખી આ સ્મિત કોણે દીધું ? આ પદમાં 'મા' કહે છે કે સ્મિત એમની ઓળખ બની ગયું છે. તો આવા આત્મભાવમાં સ્થિત રહેનારા 'મા', આપણી સામે હસે, તો એ તો આપણા માટે પરમાત્માની જ પ્રસાદી હોય ને ! પૂજ્ય 'મા'નું સ્મિત, આ વિશ્વને આપેલી પરમાત્માની પ્રસાદી છે. Pujya Maa's smile is the positivity that cancels all the negativity of the world. Thus it is a gift of God.”

'મા'નું સ્મિત એ આ વિશ્વ-મોહિનીનો શણગાર છે.

'મા' તમારા સુંદર સુસ્મિતા સ્વરૂપનાં દર્શન એ જ અમારા જીવનની સાર્થકતા છે. તો તમે એ દર્શન દૂરદર્શન દ્વારા પણ આપી રહ્યા છો એ માટે Thank you Maa. પ્રણામ 'મા' !

'મા', અમે આપના સંતાનો, સદાચે આપને ગમીએ એવા શરબતીયા બની રહીએ, દિવેલિયા ક્યારેય ના બનીએ એવા હે સુસ્મિતા 'મા' આશીર્વાદ આપજો.

અને તમે પણ....

અમ વચ્ચે રહેજો, સુંદર એવા સદાચે સ્મિત રેલાવતા !...
પ્રણામ મા !...

—ડૉ. અર્પિતા દેસાઈ

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૫૩

॥ Maun-Vow of Silence ॥

Srimad Bhagvad Gita shows the relation of senses with the mind and its effects on the soul. Agitated senses can drive a mind to disaster, but a self-controlled mind can control those senses to drive the soul on a proper path. Maun is often viewed as keeping silent to control the sense of speech or tongue. It is an effort to stop the senses from agitating the mind and causing undue actions. These are good efforts that can surely benefit a person.

One other important element that drives the mind for proper or improper actions is the ego. We often understand in terms of the Word "I". Shri Ramakrishna Paramhansa explains in his Gospel written by Master M: This 'I' and 'mine' indicate ignorance. Without ignorance one cannot have such a feeling as 'I am the doer, this is my wife and children, possessions, name and fame. It is not about giving up all of the 'I'. You should give up the 'unripe I'. It is the 'unripe I'

૫૪

અધ્યાત્મ

that gives wrong feeling of being the doer. Renounce the 'unripe I' and keep the 'ripe I' which will make you feel that you are the servant of God, His devotee, and that God is the doer and you are the instrument. To attain the knowledge of Brahman, the 'I' must vanish completely and merge with that Supreme Knowledge in a state of Samadhi."

Pujya Maa exemplifies the above practice of Maun by first silencing or controlling the mind so that the senses have no role to play, but to follow the command of the intelligence or the soul. With it, her ego or the sense of 'I' or the doer has also been dissolved into that Divine Brahman, whereby she never takes credit for any action, but like a true devotee, she has always credited the Lord for making her act as desired. This is evident from her actions, writings, poems, devotional songs and everything connected with her. We can see that she has truly devoted everything to `Pujya Shri' - her Supreme God. It can clearly be induced that she is

acting as an instrument in the hands of her God. This clearly reveals that she has silenced her senses and ego. Then what does it lead to? An active state of awakened Samadhi where her actions are driven by that Supreme God.

In our everyday interaction with Pujya Maa, we can see that such a Maun has given her the ability to accept everything around her as the will of God. Her mind, ego, or senses do not show any signs of agitation, which result in any unnecessary actions. We can also see her complete devotion and surrender to `Pujya Shri' without having any part of her interfering in the decisions of God. She only works as an instrument in the hands of that God resulting in impeccable outcomes that only draws awe. It is such Maun which seems to constantly keep her beaming and smiling. It is such Maun which demonstrates the way to becoming an ideal devotee.

–Shri Jigna Smart

॥ युवाहृदये प्रतिष्ठित पूज्यश्री प्रभु ॥

‘સંત’ એટલે તે પરમ આત્મા, જે પવિત્રતા અને પ્રભુ નિકટતાની સર્વોચ્ચ ઉપાધિ પામેલ છે. પ્રભુ પ્રત્યેની સમર્પિતતા જ જેના જીવનનો એકમાત્ર ઉદ્દેશ્ય છે.

‘A saint is a person recognised as having an exceptional degree of holiness or likeliness or closeness to God.’

મારા જીવનમાં આ પરિભાષાની ઓળખ શક્ય બનાવનાર એટલે મારા ગુરુ ભગવંત-પરમ પૂ.શ્રી યોગેશ્વરજી. સંતનો મારા શબ્દકોષમાં પર્યાય એટલે આપણાં સૌના પ્રભુ અને તેમનું દિવ્ય પ્રતિબિંબ એટલે પૂ.શ્રી ‘મા’ સર્વેશ્વરી.

સાચા સંતના ગુણો જે તેમના જીવનમાં સહજ રીતે દર્શન કરી શકાય છે તે આ પ્રમાણે છે :

- ભૌતિકવાદી વિચારો અને દુનિયાથી અંતર જાળવનાર.

Who is away from materialistic thoughts & world.

- જેમના મનમાં, કોઈના ખરાબ અને પ્રતિકૂળ વર્તન છતાં, સૌને માટે સમાન પ્રેમભાવ છે.

Who always carry love for everyone, even if somebody does or says something bad to him/her.

- સ્વ-ઉદ્ધાર નહિ પણ માનવોદ્ધાર જ જેમના જીવનનું લક્ષ્ય છે.

Who is always engaged in human services.

- જેમનું હૃદય હંમેશા પ્રભુમય છે.

Whose heart is always in God.

મુંબઈમાં બાલ્યાવસ્થામાં અનાથાશ્રમના અભ્યાસ દરમિયાન ગૃહપતિઓના પ્રતિકૂળ વર્તન, સહાનુભૂતિના અભાવ છતાં પ્રભુની તેમના પ્રત્યેની સંવેદના, તેમના સ્વાસ્થ્ય અંગેની ચિંતા, પ્રાર્થનાના માધ્યમથી તેમનું મંગલ થાય તેવી અભ્યર્થના-આ બધું જ દર્શાવે છે કે સંતકોટિના લક્ષણો પ્રભુમાં બાળપણની વયથી જ હતાં. દેવકીબાઈની ધર્મશાળામાં પણ અનેક અવરોધો વચ્ચે પ્રભુએ કેવા ધીરગંભીર રહી શાંતિપૂર્વક પોતાની સાધના કરી તે દર્શાવે છે કે પ્રભુ તેમના ધ્યેય અને જગદંબાને પ્રગટાવવાની મહેચ્છા પ્રત્યે કેવા સમર્પિત હતા !

આજના યુગમાં આપણી સામે પણ એવા કેટલાય અવરોધો છે જે આપણાં સુનિશ્ચિત ધ્યેયથી વિચલિત કરવા આપણને પ્રેરે છે. તેવા સમયમાં પ્રભુની આ વિશેષતા આપણાં સૌ માટે અલાર્મ (Alarm) સ્વરૂપ છે.

પ્રભુના ‘સમંદરને પેલે પાર’ પુસ્તકમાં ભારતીય સંસ્કૃતિના પ્રસાર માટે થયેલી અનેક વિદેશયાત્રાઓની વિશેષતા નોંધાઈ છે. હું એમ માનું છું કે પ્રભુ પરમ મિશનના ઉદ્દેશ્યથી આ ધરા પર પ્રગટ્યા. તેથી માત્ર ભારત જ નહિ પરંતુ સમગ્ર પૃથ્વી અને તેના માનવોનું કલ્યાણ તે તેમનો પુનિત પ્રયાસ રહ્યો અને સફળતાના સર્વોચ્ચ શિખરે પહોંચ્યો.

આ ગ્રંથની પણ એક વિશેષતા જે મને સ્પર્શી ગઈ. પ્રભુની અનેક દેશોની યાત્રા જેમકે, ઈંગ્લેન્ડ, અમેરિકા, કેનેડા, ઝામ્બિયાની યાત્રા દરમિયાન પ્રભુએ તે દેશની સંસ્કૃતિ અને ત્યાંના લોકોની વિશેષતાઓ પ્રભુએ આ ગ્રંથમાં નોંધી છે. તે ધરા પર ભારતીય સંસ્કૃતિનું આદાન પ્રદાન પણ કર્યું છે. ‘દરેક વિશેષતાને વધાવી લેવી’ તે સરળતાના દર્શન પણ પ્રભુના જીવનની એક નોંધનીય બાબત છે. આ જ વિશેષતા આપણે પૂ.શ્રી‘મા’ના વ્યક્તિત્વમાં પણ નિહાળતાં આવ્યાં છીએ.

‘પ્રકાશના પંથે’ એ મહાકાળનાં પથ પર મૂકેલાં એક સાધક મહાત્મા યોગીનાં પદચિહ્નો છે. જેથી બીજા સાધકોને તેમાંથી ઘણું જાણવાનું મળે. પોતાના અનુભવોને આ સાધક મહાત્મા યોગીના અનુભવો સાથે સરખાવવાનું સદ્ભાગ્ય મળે. નિરાશાને ખંખેરી નાખી પૂર્ણતાના પથ પર આગળ વધવામાં હિંમત, ઉત્સાહ, પ્રેરણા અને બળ મળે. આ ગ્રંથમાં પ્રભુની અનેક વિશેષતાઓ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. પ્રભુની આધ્યાત્મિકતાની એક વિશેષતા છે કે તેઓ પરમાત્મતત્ત્વમાં માત્ર વિલિન થઈ જવાની વાતને પસંદ કરતાં નથી. પરંતુ પોતાના યુગને વધુ આધ્યાત્મિક, શાંતિમય, સમૃદ્ધ અને પરિપૂર્ણ બનાવવા માટે પોતાને ઈશ્વરનિર્ણીત ભાગ ભજવવાનો છે તેમ માને છે. તે મહાકાર્યને પ્રભુએ પોતાના જીવનમાં જીવી બતાવ્યું.

હિમાલયની આકરી તપસ્યા, અનેક મહાપુરુષોના દર્શન બાદ જો પ્રભુએ ધાર્યું હોત તો સાધનામાં વિલિનની પરિસ્થિતિમાં રહી શક્યા હોત, પરંતુ આપણા સૌના કલ્યાણ અને જીવનની

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૫૯

મંગલ ઉર્ધ્વગતિ માટે પ્રવચન, લેખન અને સાહિત્યના સાધનો દ્વારા પ્રભુએ આપણાં જીવનની ગીતા રચી દીધી.

પ્રભુના જીવનના દરેક ગુણોને આપણાં જીવનમાં ઉતારવાની કલ્પના એ અવકાશથી પરે છે ! પરંતુ જો ઝીણવટપૂર્વક અવલોકન કરીએ તો નાના નાના નિયમોથી શરૂઆત ચોક્કસ કરી શકીએ છીએ.

આપણે યુવાનો શતાબ્દી વર્ષની પ્રભુને આનાથી શ્રેષ્ઠ બીજી કઈ ભેટ ધરી શકીએ. એવી કેટલીક પ્રભુની વિશેષતાઓ જે સરળતાથી આપણે જીવનમાં ઉતારી શકીએ તેમ છીએ-

Some of the Virtue's from Prabhuji's Life that we can incorporate into our lives-

- સ્વચ્છતા (cleanliness)
- સરળતા (Simplicity)
- પ્રાર્થના (Prayers)
- માતૃપ્રેમ (Love for Parents)
- ધ્યાન (Meditation)
- વ્યાયામ (Exercise)
- જીવતા દેવોને સેવો (Yoga)

તો ચાલો, પ્રભુને પ્રસન્ન કરવામાં એક નાનો ભાગ બનીએ.

જય કૃપાળુ મા.

—શ્રી ક્ષમા કોટક

૬૦

અધ્યાત્મ

॥ શ્રી યોગજ્યોત ધામ-સરોડા : સેવા યજ્ઞ ॥

પૂજ્યશ્રી‘મા’ માટે પૂજ્યશ્રી યોગેશ્વરજીની દરેક વસ્તુ, સ્વરૂપ કે સ્થળ ચિન્મય અને જીવંત જ છે. પૂ.શ્રી‘મા’ દરેક સ્થળમાં પૂજ્યશ્રીની ગરિમા તથા સન્માન જળવાય તેને માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે. પૂ.શ્રી‘મા’ જે જે વસ્તુ શ્રી યોગેશ્વરજીનો સંસ્પર્શ પામી હોય તે સર્વને નવપલ્લવિત કરતા રહે છે. સાથેસાથે આપણી શ્રદ્ધા-ભક્તિ દૃઢ બને તે માટે આપણને નિમિત્ત બનાવીને કાર્યો કરતાં રહે છે.

આજે ૪ ઓક્ટોબર-પૂજ્યશ્રી જ્યોતિર્મયી માતાજીની પુણ્યતિથિ છે અને સરોડામાં સર્વમંગલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ દ્વારા પરમ પૂજ્ય શ્રી યોગેશ્વરજી-જન્મશતાબ્દીપર્વ નિમિત્તે અસહાય પરિવાર-સહાય સેવાયજ્ઞનું આયોજન કરાયું છે.

પૂજ્યશ્રીના ઘરઆંગણે મંડપ બંધાયો છે. બ્રાહ્મણ ફળિયામાં આવેલું પૂજ્યશ્રી યોગેશ્વરજીનું પ્રાગટ્યસ્થળ જેને સ્થાનિક લોકો બ્રહ્મચારીના વાડા, યોગેશ્વરજીના મંદિર, કે મહાત્માજીના સ્થાનક તરીકે ઓળખે છે. તેનું પૂ.શ્રી‘મા’એ ‘શ્રી યોગજ્યોત ધામ’ નામાભિધાન કર્યું છે. નવા નામનું બેનર પ્રવેશદ્વાર પર સૌનું સ્વાગત કરતું હતું.

આ ધામમાં પ્રવેશતાં જ સામે પૂજ્યશ્રીની બેઠક નજરે પડે છે. તેના પર પુષ્પો ચઢાવેલાં હતાં. કહે છે કે, તેની પાછળ વરખડાનું વૃક્ષ હતું અને પૂજ્યશ્રી અહીં ધ્યાન કરતા હતા. પૂજ્યશ્રીના આંગણામાં પાથરણો પથરાયેલાં છે. તેમાં સહાય લેવા આવનાર વિધવા બેનો, વૃદ્ધાઓ માટે સોશયલ ડિસ્ટન્ટસનું ધ્યાન રાખીને, ફૂંડાળાં કર્યાં છે. અને તેમાં તે બેનો બેઠાં છે. સતત ‘ૐ યોગેશ્વરાય નમઃ’નું મંત્રગાન ગુંજી રહ્યું હતું. ‘શ્રી યોગજ્યોતધામ’ ઋષિના આશ્રમસમુદાય ત્વાસી રહ્યું છે.

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૬૧

પૂજ્યશ્રીના નિવાસના રસોડાને અડીને ભજન સત્સંગની બેઠક છે, તેની ઉપર ‘પ્રભુમંદિર’ લખેલું છે. બે ઓરડાનું નિવાસસ્થાન મંદિરસમુદાય લાગે છે. આગળનો ઓરડો, નાનો. સભામંડપ અને અંદરનું ગર્ભગૃહ, અંદરના ઓરડામાં બરાબર બારણાની સામે અને બારીની નીચે પૂજ્યશ્રી પ્રભુનું પુરશી પર બિરાજમાન મોટું સ્વરૂપ સૌને સત્કારતું જણાય છે. જોતાં જ જૂકી જવાય એવું હૃદયગમ દશ્ય છે. આગળ ડાબી બાજુ પૂજ્યશ્રીનું પદ્માસનસ્થિત કિશોરસ્વરૂપ જાણે હમણાં જ અહીં સાધના કરી રહ્યા હોય ! જમણી બાજુ મંદિરમાં વચ્ચે પૂજ્યશ્રી, તેમની જમણી બાજુ સાંઈબાબાનું સ્વરૂપ, સાધના સમયના સાક્ષી તરીકે સોહી રહ્યું છે. અંદરના ઓરડામાં પૂજ્યશ્રીના સાધનાકાળના યુવાનવયનાં વિવિધ સ્વરૂપો ને પૂજ્યશ્રી માતાજીના મોટા સ્વરૂપથી મંદિર જીવંત થઈ ઊઠ્યું છે. ખૂબ જ સ્વચ્છ ! આ ધામમાં આવતાં જ સૌને સૌ પ્રથમ ‘માસ્ક’ આપવામાં આવે છે ને સેનેટરાઈઝ કરવામાં આવે છે.

સરોડાના સૌ ‘હૂંફના હકદાર’ લાભાર્થી કમબદ્ધ અંદર આવી આ પવિત્ર ધામનાં દર્શન કરી, અહોભાવ સાથે બહાર આવે છે. અહીંથી તેઓને ૫ કીલો લોટ, ૨ કીલો ચોખા, ૧ કીલો ખાંડ, ૧ કીલો ગોળ, ૧ લીટર તેલ, ૧ કીલો મગની દાળનો પ્રસાદ પ્રાપ્ત થાય છે. લગભગ ‘૧૫૫ કીટ’નું વિતરણ કરાય છે. સમગ્ર કાર્યક્રમ ખૂબ શિસ્તબદ્ધ-શાંતિથી ચાલે છે. રાજકોટ, અમદાવાદ, વડોદરાના સૌ સેવક ભક્તો ખૂબ જ અનુશાસન અને શાંતિથી કાર્યક્રમમાં સ્વયંશિસ્તથી વર્તી રહ્યાં છે. બીજા ઓરડામાં સમગ્ર સરોડા ગામમાં વહેંચવાનો પ્રસાદ (જેમાં ગીતાજી, ચીકી, ‘અધ્યાત્મ’નું પુસ્તક અને એક ટુવાલ છે.) તૈયાર થાય છે. આખા ગામમાં ૭૫૦ ઘરોમાં આપણા ૨૩ યુવાભક્તો ઘરે ઘરે જઈને પ્રસાદ આપી આવે છે. આ સઘળા

૬૨

અધ્યાત્મ

કાર્યમાં પૂજ્યશ્રી ‘મા’ છેલ્લા ૧૫ દિવસથી સતત માર્ગદર્શન અને સૂચનો આપી રહ્યાં છે. પૂ.શ્રી ‘મા’ની સૂક્ષ્મ હાજરી સતત વર્તાય છે. નાનાં બાળકોને બિસ્કિટનો પ્રસાદ વહેંચાય છે. સરોડામાં આવો કાર્યક્રમ પહેલીવાર થઈ રહ્યો છે. ગામના લોકો પણ ખૂબ જ સહયોગ ધરી રહ્યા છે.

પૂજ્યશ્રી ‘મા’ની કૃપાથી સૌ કોઈ અનુકૂળ થઈ પોતાના જ ગામના ‘વિરલ સંત’ની ઓળખાણ તાજી કરી રહ્યા છે. આજે પૂજ્યશ્રીનાં બાળકો સરોડા ગામમાં ઘરે ઘરે જઈને ગીતાજીમાંથી પૂજ્યશ્રીનું સ્વરૂપ બતાવી કહે છે; આ સંત આપણા ગામના જ છે. આમ દરેક ઘરે પૂજ્યશ્રી પ્રભુનું પદાર્પણ થઈ રહ્યું છે. સરોડાનો કાર્યક્રમ દરેક સરોડાવાસીના હૃદયમાં પૂજ્યશ્રી માટે આદર અને સ્નેહ પ્રગટાવીને પૂ. જ્યોતિર્મયી માતાજીને સાચી અંજલિ ધરી. આ કાર્યક્રમમાં રાજકોટ, અમદાવાદ, વડોદરાના ભક્તો, તથા બાવળાના મનોજભાઈ જોડાયા. પૂજ્યશ્રી ‘મા’ દરેક સ્વરૂપને જીવંત જ માને છે એટલે જૂનાં-ઝાંખાં થઈ ગયેલાં સ્વરૂપનું આદર સાથે વિસર્જન કરીને ત્યાં નવાં સ્વરૂપ પ્રતિષ્ઠિત કરાયાં.

યોગજ્યોતધામમાં રોજ આવતા ત્યાંના ભક્તો શ્રીમનુભાઈ, સંગીતાબેન, ગીતાબેન, કિરણબેન, નટવરભાઈ, કનુભાઈ, જશવંતભાઈ, ભરતભાઈ, ધનાભાઈ, રાજુભાઈ, દલાભાઈ વગેરે ખૂબ શ્રદ્ધાળુ છે ને નિયમિત સેવાપૂજા માટે અહીં આવે છે. નટવરભાઈનું કહેવું છે કે; ‘અહીં નિયમિત ગીતાજીના વાચનથી મારો ક્રોધ શમી ગયો’ આ સૌ પૂજ્યશ્રીનું નિયમિત સાધન-ભજન કરે છે.

સરોડામાં શ્રી યોગજ્યોતધામના અખંડ શ્રદ્ધાળુ સેવક નારણકાકાને ન ભૂલાય. તેઓ તનમનધનથી સર્વ કામો માટે સદા તત્પર રહે. પૂ. ‘મા’ પ્રભુનો પડ્યો બોલ ઝીલતા રહે છે. વર્ષોથી તેઓ ચાર પર્વો સરોડામાં ઊજવે છે. આ કાર્યક્રમમાં પણ શરૂઆતથી જ તેઓશ્રી ખડેપગે હાજર હતા.

જાન્યુઆરી : ૨૦૨૧

૬૩

ગામમાં પ્રસાદવિતરણ બાદ કાર્યક્રમ પૂર્ણ થયો. ગામલોકો ખૂબ જ પ્રામાણિક છે, એટલે કોઈએ ક્યાંય વધારે લેવાની વૃત્તિ ન રાખી. છેલ્લે શ્રી યોગજ્યોતધામમાં-

‘ધન્ય ધન્ય ગુરુદેવ પ્રભુ કાર્ય અમારું સફળ કર્યું’ ગાઈને ૧૧ પ્રણામ સાથે પૂર્ણાહુતિ કરી.

હે ‘મા’ ! આ સમસ્ત આયોજનમાં કે આ પાવન ધામમાં અમારાથી કોઈ ક્ષતિ રહી ગઈ હોય તો ક્ષમા કરજો.

પૂજ્યશ્રી યોગેશ્વરજી તેમજ પૂજ્યશ્રી માતાજીની વિદાય લેતાં હૃદય ભરાઈ આવ્યું. તેમને છોડીને જવાનું મન ના થયું તો તેઓશ્રી જાણે કહી રહ્યા હતા : ‘વહેલા પાછા આવજો.’

પૂ.શ્રી ‘મા’ સતત તેમનાં બાળકોની ચિંતા કરતાં રહે છે. આ કાર્યક્રમમાં, કોરોનાના આવા કપરા કાળમાં સૌ ભક્તો દૂર દૂરથી આવ્યા છે. તે શું જમશે ? તો આગલા દિવસે રાત્રે બે વાગ્યે વડોદરાના શ્રી તારક અમીનને ફોન કરીને, રાતોરાત સૌ પ્રવાસી ભક્તો માટે વ્યવસ્થા કરાવી. રાત્રે ત્રણ વાગે જાગીને સૌ માટે જાતે જ થેપલાં, શીખંડ, છાશ-દૂધ-પાણી-બટાકાની સૂકી ભાજી સરસ રીતે પેક કરીને સવારે હાજર થઈ જાય છે ! સૌને એ ફૂડ પેકેટ આપે છે. હે મા ! આ સમગ્ર યજ્ઞકાર્યમાં સૌએ અનુભવ્યું કે, આપ સતત અમારી સાથે જ રહ્યાં. અને આપના અનુગ્રહ માર્ગદર્શન થકી જ આ કાર્ય પાર પડી શક્યું. અમારી માનવસહજ ભૂલોને ક્ષમા કરી, અમને પૂજ્યશ્રીના આ યુગકાર્ય માટે સમર્પિત કરતાં રહેજો અને સૌના હૃદયમાં શ્રદ્ધાની સરવાણી પ્રગટાવતાં રહેજો. પ્રણામ, પ્રણામ, પ્રણામ.

—શ્રી તારક વ્યાસ

શ્રી આશિષ જોશી

૬૪

અધ્યાત્મ